

MONITOR

GASETA NACIONAL DE POLITICA, D'ART I DE LITERATURA

Redacció i Administració Angels, 22 i 24 - Barcelona

ANY I. N.º 5

Maig de 1921

Sitges, dia 31

POLÍTICA OCCIDENTAL

PER

JOSEP CARONELL

La pau de Wilson i la pau americana
L'error de França

(Acabament.)

Derivats de l'exposició del pla polític d'aquesta gasetta han aparegut per ci per lla comentaris diversos. Maliciosament clandestins els uns, subtilment discrets els altres, una notable coincidència en llurs conclusions palesa en llurs autors un comú denominador de susceptibilitat patriòtica.

Lliurats nombre dels nostres agrupaments juvenils a una mòrbida exaltació anarco-secessionista, han estimulat llur punya singular a negar el patriotisme d'un terç si aquest es nega a la vegada a secundar llurs manifestacions fútils i, pel que respecta a la causa de la Nació, d'una inutilitat desoladora. Reconeguem tanmateix, en aquestes desviacions líriques del catalanisme aquell residu iber que ha fet creure en l'unitat espiritual dels pobles peninsulars i que a alguns dels nostres poetes, a nombre de llurs col·legues portuguesos i a algun polígraf castellà ha donat motiu per a propagar llur fe en l'existència d'un fons comú ràcic.

Una paradoxa persistent entre ço que en podríem dir el separatisme catalanista i el catalanisme nacionalista és precisament aquesta: el separatista catalanista revoltat sentimentalment contra Espanya, sent ara i adés una simpatia cordial per Galícia, per Portugal, per Bascònia i àdhuc per una Castella dita lliberal i moderna. Així s'estableix entre determinats estaments d'aquests pobles de la Península com una idèntica vaga sentimentalitat, origen d'aquella creença en una unitat ràcica entre els habitants d'aquesta entitat geogràfica. Podem concloure dient que, segons nosaltres, nombre de separatistes catalans, gairebé sempre separatistes genèrics, són bells exemples d'aquell tipus d'iberista que ha donat lloc a què hom pogués creure que cert nacionalisme català, radical i intransigent era una aguda manifestació d'espanyolisme.

El catalanisme nacionalista, en canvi, en l'orientació propugnada per MONITOR d'ençà del seu primer número, omet a la vegada la hipòtesi sentimental d'una raça comú trilingüe i el mite d'una independència nacional obtinguda aprofitant l'avinentsa d'una catàstrofe planetària. Herètics de la fe iberica i heterodoxos del separatisme separatista, ens complavem en la confiança de la possible realització de l'unitat peninsular política amb la vasta perspectiva d'expansió que aquesta solució ofereix per al govern imperial que n'hegui l'assoliment i per a la causa nacional de Catalunya.

Catalunya, lliure el seu esperit, intervenint com a nació responsable en la marxa de la Confederació, complirà el seu deure en atànyer la resolució favorable de les causes més elevades que les nacions líders d'avui es gaben de defensar: la de la Justícia i la de l'Ordre.

En el fons i a part els interessos creats a darrera hora, Nordamèrica entrà a la guerra al costat de França menada per un secret impuls sentimental; per un atavisme que tots els milions, tot el metall, tota la força jueva no borraràn mai, ans el serviran sempre, a la fi, amb mansuetud d'anyell. Hi ha una bella història en aquesta inviolable conducta de l'Unió envers la França. Els altres aliats (el cas de Bèlgica és d'un altre gènere), no compten en aquesta decisió d'esperit.

Per a major claredat en apreciar com l'ideal americà de Wilson—que era abans del tractat de Versalles el de tota l'Amèrica—podia conjugar-se amb l'interès de França sense desmerit ni de l'un ni de l'altre, ans apareixent ambdós com a geni vident i plasmador de l'esperit polític dels respectius pobles, esbrinem jassia breument quin ideal és el que apar menar constantment a Nordamèrica. ¿Es pot parlar com a missió nordamericana en la Història, d'aquest ampli sentit d'humanitat tendint a què s'arbitrin jurídicament les relacions dels pobles? I si es diu que sí, ¿no era el pla de Wilson la primera cristallització pràctica d'aquella fe el verb de la qual s'encarnava en el President per boca de qui parlava—ho afirma Lansing—tot el poble americà?

Perquè cal tenir present que quan hom parla de Wilson com a fautor únic de la concepció dita Societat de nacions hom s'erra o ment a gràtiant. No; no és pas aquest un pla personal ni l'obra d'un solitari; és una continuïtat americana que ja té les seves etapes. El nom de Wilson no fa més que sumar-se als més il·lustres que foren als Estats Units i la influència de les constitucions americanes no és pas tampoc aquesta la primera vegada que fa la seva aparició a Europa. Recordi's, per exemple, com després del 18 Brumari, en ésser nomenat primer cònsol Bonaparte, s'esperà d'ell que esdevindria més l'esperit de Washington que no pas la imatge d'Alexandre. Cosa que Napoleó no refusava, però de la qual, el sentit polític de la realitat, més que tota ambició, el féu desdir. Així almenys ho deixa entendre quan diu en el Memorial de Santa Helena que, aquell ideal dels estadistes americans, ideal de civilització i de cultura superior, del qual ell mateix era fervent partidari, no podia imposar-se sense abans imposar l'equilibri. Tot el secret és aci. Ell, cònsol, emperador, batallà tota la vida per a atènyer aquesta prèvia disposició, i a la fi fou vençut. Novament, l'any 1919, Amèrica i França per mútua incomprensió foren vençudes. Perquè, ¿és què hi hagué mai un moment millor per a plasmar aquell estat de coses previ i indispensable al qual al·ludírem que el que oferia la taula d'escacs d'Europa i del món el mes de novembre de 1918? Hom podria ben dir que la diplomàcia americana i francesa es trobaven davant el miracle i que només calia actuar. Calia només que algú, àmpliament dotat i nuàment improvisador, s'obris pas a través dels principis i omplís aquell nom que els hòmens d'ambdós continents es donaven com un senyal—Lafayette!—d'una més fecunda objectivitat. Els principis! Els principis wilsonians, els principis nacionalistes! Algú els pinta com l'arrel fonamental i única de tots els mals polítics que d'ençà de Versalles es vénen succeint. I això no és pas cert, perquè cabalment hom pot dir que allà on la pau ha reeixit millor és allà on els principis han estat aplicats més íntegrament. Ja en parlarem. No són els principis els culpables, ans llur aplicació. Els principis són com les armes: no està el mal en elles, sinó en qui les usa i com les usa. Si a Versalles, entre la representació francesa o americana s'hi hagués trobat un polític a mida de les circumstàncies, aquelles mateixes normes tan blasfemes serien avui encara benèdites per tots els francesos i pel món, que hauria trobat amb elles la Pau més llarga.

La França es troba en la sortosa situació de no haver de desitjar que la justícia i l'utilitat vagin descompartides i de no haver de cercar la seva utilitat particular fora de la justícia i de l'utilitat de tots. Són paraules d'aquelles instruccions famoses de Talleyrand, ministre de la Corona francesa, als delegats de França al Congrés de Viena, que

valgueren per l'astúcia amb què fou menada la negociació. Paraules bones encara per a iniciar la conversa amb Wilson, com ho haurien estat aquestes altres en començar els primers sotaveus i l'hora de les conjures dels amics de la vetlla. "Us allunyeu de mi i us cobriu de misteris. Jo no en faig pas ni tinc necessitat de fer-ne; és l'aventatge dels que no negocien més que amb principis." I encara aquests altres mots que bé podien aplicar-se a l'afer de la dissolució del reich i que llavors serviren de resposta a la pregunta de Metternich: "Però l'afer de Nàpols és pròpiament vostre?" I Talleyrand de respondre: "Tant meu com de tot lo món. Per mi no és més que un afer de principis." Els "principis" de 1815 concordaven, diu E. Sorel ("Història General", publicada sota la direcció d'Ernest Lavisse i d'Alfred Rambaud), amb els "interessos" d'Austria. ¿Hauria estat tant difícil de fer concordar, l'any 1918, els "principis" d'Amèrica amb l'"interès" de França? Quan s'ha vist la trista mixtificació que s'ha fet dels principis d'Amèrica i que li ha valgut a Wilson una de les caigudes polítiques més formidables que registrarà la història, no es pot pas creure que la justíssima, única real interpretació lògica dels principis i de la política de Nordamèrica haguessin topat amb el fracàs, o amb la negació del poble, del Senat i del President americans. Tot porta a creure, al revés, que el geni de França en revelar-se novament en aquesta gesta política hauria fet créixer encara l'entusiasme i l'adhesió incondicional dels americans per ella. Ara, les febleses esllangueixen aquesta amistat. La missió d'Amèrica l'any 18 podia ésser l'aportació al món de la màxima i més seriosa pau; però aquesta pau, aquesta llibertat per a fer-se a la llum no tenia altre camí que el de la raó de França. Principis americans, interès d'Amèrica i de França, esdevenidor dels pobles vencedors i dels vençuts, esperança del món, nosaltres no sabríem pas separar l'una cosa de l'altra. O supremacia política de França a Europa amb la salvaguarda d'Amèrica per les noves orientacions internacionals, o abdicació de França, continu sobree i perill d'Europa i ensoldida ideal de Nordamèrica. Malhauradament havem viscut aquest segon temps.

La pau ha reeixit millor, deïem abans, allà on els principis nacionalistes s'aplicaren amb més d'integritat. Ningú no podrà contridir aquesta afirmació després de mirar Itàlia i les seves relacions amb els pobles alliberats de l'antiga doble monarquia. Avui, una mateixa preocupació política i material uneix els enemics d'ahir: la barrera als Habsburg, la mútua revifalla econòmica. Itàlia ha trobat la seva unitat i molt abans que se solucionin els afers de Silèsia ha signat el pacte de Rapallo per a posar fin a l'enjuós afer de Fiume. Doncs bé; ¿quina cosa calia fer perquè la resta de la pau fos tan bona com aquest començament d'ella? La cosa és ben simple: sacrificar per França ço que s'havia sacrificat per Itàlia. ¿Una monarquia? No; un sistema. L'error, el més formidable error de la pau, rau potser en aquesta infantivol fe posada en la panacea del món per la sola caiguda dels Hohenzollern. La doble monarquia austro-hongaresa representava un sistema ja amb poques arrels, si es vol, a l'interior de l'Imperi, però amb pregones i motivades arrels encara en la política exterior. El sistema alemany no treu pas la seva força de l'exterior, sinó del seu dintre; Prússia l'infantà, Prússia l'aguanta encara i reunirà entorn seu totes les parcelles marginals que no trobin un centre de gravetat. ¿Què calia, doncs, destruir per a completar la bella obra iniciada amb la desaparició de la monarquia dual? Simplement: el mite de la nacionalitat alemanya separant la nació prussiana de la nació bavaresa i dels altres Estats amb els quals s'havia de pactar la pau per separat i diversament. I d'igual guisa que italians, txecs i serbis s'avenen en un objectiu patriòtic concret: la no revinguda dels Habsburg, a gals, bavaresos i renans els hauria pogut unir la vigilància, per a evitar un altre desastre, una nova dictadura de Prússia. Estats nous amb avantatges econòmics i fàcil entrada al nou món no

és de creure que s'aventuresin novament al risc d'una quimera aliena; i afers, com per exemple el de l'Alta Silèsia, o no hi hauria lloc de suscitar-los o serien ben diversament perillosos del que són ara. No seria igual un conflicte entre Prússia i Polònia amb l'ajut per aquesta darrera de les potències, que la desavinença d'ara contra tota una Alemanya llatzerada i unida per la dissort—també la dissort uneix,—i àvida només d'espolsar el jou i reprendre el domini i el somni.

Una pau com la que ha estat feta amb Alemanya no es pot comprendre més que creient-la dictada amb una doble intenció de la qual ja havem parlat; però no se'n ocorre com pogueren acceptar-la França i Nordamèrica. Destruir els efectes d'una causa que és manté, heu's aci un joc ben nou. ¿Destruir el poder naval i l'imperi colonial d'Alemanya mantenint l'imperi alemany? ¿Negar l'expansió tot afirmant la potència de l'organisme? El temps dirà; però des d'ara es pot assegurar que la política i l'interès de França i de Nordamèrica imposaven aquell desmembrament d'Alemanya després del de l'Imperi austro-hongarès i que l'acompliment d'aquest sense aquell, resta bell tros ineficaz i augmenta encara la magnitud del perill hegemònic de Prússia.

***

Heu's aci, doncs, el criteri que podia guiar al nostre polític imaginari i aquestes o semblants paraules són les que, resumint la seva convicció, hauria pogut dir al President: "França accepta la desaparició d'Austria-Hongria com unitat. Bé sabem ço que aquesta desaparició li representa de sacrifici, però se sotmet als vostres principis nacionalistes i a l'interès d'Itàlia, l'amistat de la qual li és més cara i la seva ajuda pot esperar-se millor. Que Itàlia trobi la seva completa unitat i que l'esdevenidor dels pobles nous li sigui propici. Resti del tot acomplerta l'obra que fa cent anys el braç de França iniciava."

"França accepta igualment i, més per la vostra paraula empenyada que pel seu propi real interès, el destronament de la casa imperial de Prússia. Però França no creu pas que aquest únic acte la garanteixi dels seus mals en l'esdevenidor, ni que això sigui una garantia suficient per a la pau general del món. Tampoc no creu pas que respongui plenament als vostres principis. Perquè, ¿n'esteu segurs, senyor President, que la pau de França que Amèrica ha amat fins a la mort s'assegura banint els Hohenzollern del tron i deixant en pau l'unitat germanica? Aquesta unitat alemanya, ¿respon com la italiana a algun principi de pau o és una ficció i un perill per als vostres principis? ¿No us apar que ço que havem de cercar per al nostre propi interès, per la seriosa interpretació dels nostres principis i per l'Humanitat és un efecte igual aci al que a l'Austria-Hongria ha produït l'ensoldida dels Habsburg, o sigui: el desmembrament d'Alemanya, la separació de Prússia per la qual el germanisme és una capa?"

"França creu, com vos, senyor President, que la pau no s'ha de fer a base d'un ensorrament econòmic dels centrals. Cabalment, perquè tal cosa no s'esdevingui, cal procedir al desmembrament de què us venim parlant. Pels germànics la bona pau és d'ésser dividits després que han estat vençuts. La pau cruel, ésser reduïts, units, a la impotència. Pau cruel per a ells i impossible per a nosaltres de mantenir llargament. Si aquesta pau no es fa no serà tal pau, ans una nova guisa de continuar la guerra. França ha adquirit l'íntim convenciment que ni ella romandrà segura, ni la col·laboració de Nordamèrica haurà estat eficaç, ni la pau del món ni els vostres principis assoliran la glòria de la realitat si no es fa de la vella Alemanya uns quants pobles independents amb els quals pactem diversament segons convinguin i per les responsabilitats que abans de 1914 i durant la guerra hagin contret."

"A França li apar que sense aquest arranjament del mapa d'Europa el fruit de la victòria serà nul i els projectes de Nordamèrica una quimera. No creu França que la Societat de les nacions sigui possible si no es reconeix abans aquesta tesi seva que s'acorda, ben entès, amb el seu interès. Però França pot repetir, avui com ahir, que la seva utilitat s'acorda amb la llibertat del món. I és per aci que se sap germana dels afans i dels destins d'Amèrica."

No és de creure, ho havem dit abans, que aquests propòsits de França fossin rebujats per Wilson. Haurien xocat, és clar, amb l'altra tesi econòmica-financiera de la pau: una gran força que s'ajuda en l'aiguabarreig de l'or internacional. Però el moment era propici: corrien pel planeta vents d'idealitat. I si l'estat d'esperit del món, la paraula de Wilson i l'espasa de Foch, s'aliaven, podien esdevenir una força irreductible.

POLÍTICA NACIONAL

PER

J. V. FOIX

Els estudis militars

Si teòricament es diferencia la nostra concepció militar de la dels països amb els quals com a subdits o com a col·laboradors estem obligats d'aportar el nostre esforç ¿no seria possible una intervenció política que fes real aquella diversitat?

El lirisme patriòtic feu naixer des del seu principi a Catalunya un corrent d'incorporació a la vida moderna de les nacions d'avantguarda. Aquest corrent ha esdevingut tòpic estereotipat en el nostre bagatge tipogràfic amb el nom d'europeïtzació. Impetuós o amollat segons l'impulsió arbitrària dels cabdills de la renaixença, retrògrade o avançat segons els temperaments, ha estat possible la nacionalització de les tendències més extremes de la política, de la sociologia i de les arts estrangeres. Sota la bandera de Catalunya s'han arrecerat, protegides pel gran amor que les aportava, les folles més franques i les més estrènyes orientacions. Adhuc els representants parlamentaris de Catalunya han dignificat llur patriotisme promovent debats que si en els Parlaments d'Europa eren honestament quotidians, entre nosaltres adquirien una viva originalitat. Per al nostre exemple és bell de retreure l'unanimitat amb la qual un nombre important de qüestions plantejades a les Corts de Madrid, ha obtingut el pensament líder dels nostres representats pertanyents a sectors diversos de la política catalana. En certs moments s'ha donat la sensació d'una intervenció col·lectiva amb molta de semblança a la que nosaltres preveiem per a una política nacional de constant intervenció sàvia i assenyada.

Aquesta intervenció, però, intermitent i per ventura volandera, s'ha aplicat a afers d'encaix immediat per als actors i, sovint, sota la pressió de les entitats econòmiques més directament interessades. Nosaltres opinem que aquesta intervenció caldria fer-la extensiva a totes les qüestions establertes al Parlament des de les d'ordre econòmic i social fins a les militars i de política exterior. Per a això les iniciatives individuals nouen més la causa del partit que no pas la beneficien. I si en debat'res qualssevol d'aquells problemes, sobretot els militars, entre els components del grup català no n'hi ha cap de competent, el pensament nacional roman sense intèrpret i és minvada la significació essencial del moviment reivindicador. Un partit nacional català hauria d'estimular la creació d'aquestes institucions especialitzades. Damunt les dades ofertes pels membres capaços que les integressin, els nostres diputats podrien preparar llur moció segurs d'interpretar un parer gairebé dirigit oficial. ¿No és així com s'ha esdevingut en els conflictes econòmics?

L'"Institut d'Estudis militars" que hom proposa tindria avui dia un ample pla d'entremesa; ¿no imagineu la bella perspectiva que aquesta activitat inèdita ofereix a la vostra imaginació només de recordar-ne els punts cabdals? Si des del punt de vista militar espanyol tot és a refer i, segons opinions recents, la reforma que cal emprendre és així mateix inèdita, no cal pas remarcar la importància de l'aportació catalana en aqueixos estudis no sistematitzats encara de la Renaixença ençà.

L' Espanya unilateral i l'Espanya màxima

Mentre el nacionalisme català continuï essent una política i no esdevingui una insurrecció, els estudis militars, colonials i ibero-americans seran binaris: el mòbil espanyol estricte, unilateral i amputat, i el mòbil imperial en pugna constituiran dos elements que reclamaran alternativament l'atenció dels estudiosos preocupats a cada moment de recercar una solució que satisfaci políticament aquest dualisme. Així MONITOR en situar Catalunya, des del seu punt de vista, davant la Península i davant les nacions occidentals, projecta les seves orientacions sota aquesta pressió simultània. Gasetà política i de crítica política no es desenten de considerar el fet espanyol actual tot i cuidar realitzable el futur fet espanyol de disjunció i de reintegració i de mètres-s'hi amb l'optimisme que el sant amor de Catalunya encomana als seus devots. Signifins permès d'enumerar algunes conclusions tretres per alguns tècnics militars dels exèrcits de l'Entente per tal que el lector pugui comparar-los amb les conclusions aportades pel senyor comte de Romanones i amb les consideracions emeses per alguns patriotes catalans renaixentistes.

Cal l'inèdit

L'inèdit català en els estudis militars, l'inèdit espanyol en l'organització de l'exèrcit és aiximateix l'inèdit aliat en els pobles de l'Entente àdhuc després de la gran guerra.

"La nova llei militar—s'ha dit— no s'ha d'inspirar en les tradicions militars, sinó que ha de cercar de definir la forma que volem veure revestir al país en el cas d'una guerra i, en conseqüència, els impostos que cal aplicar als ciutadans en temps de pau." "Avui dia una llei militar ha d'ésser àgil i modificable per tal com tots els factors que constitueixen una nació moderna són inestables." "Ja no hi ha guerra de trinxeres ni guerra de moviment: només hi ha guerra del segle xx." "La guerra d'avui es fa per màquines servides per hòmens." "L'organització militar francesa no respon pas a les fretures de la guerra moderna." "Tot un món separa les concepcions militars del 1913 i les del 1920." "Calen idees noves, sanes i positives sobre la guerra i l'exèrcit." "No hi ha d'haver més les tres classes d'exèrcit." "L'exèrcit llunyà del passat és mort." "L'exèrcit d'avui no és apte per a complir la seva tasca." "Tot encara és arcaic." "Una organització militar ha de tenir avui dia un caràcter transitori sense que res no perdi de la seva potència." "Sembla natural de cercar en el passat el secret de l'esdevenidor, però com que la guerra es produeix intermitentment, l'utilitat deixa d'ésser el mateix, la doctrina es transforma, els factors morals evolucionen. Els principis, doncs, són mutables." "Fins ara l'element combatent era l'hòme. Però el maquinisme s'ha introduït tan completament en la batalla que el material n'ha esdevingut l'element cabdal, preponderant, essencial, i el soldat és només l'encarregat de posar l'enginy en acció." "Hi ha hagut més canvis en el curs de quatre anys d'hostilitats que no pas durant el segle precedent." "A l'exèrcit de demà li cal una altra forma i una altra organització per tal com se trobarà cridat a fretures ignorades. Li cal agilitat i improvisació." "Cal viure en el variable i acomodar-se de l'incert."

L'organització militar que fou inèdita als Estats Units en intervenir com a belligerant a la darrera guerra, que ho fou gairebé a la Gran Bretanya ho és encara després de la guerra i segons testimonis de qualitat i d'ofici, a Itàlia i a França. Per a Espanya hom recomana els mètodes del 1914, vells en 1918 i arcaics en 1921. Si Catalunya en art, en literatura i en l'ensenyament tècnic s'honora d'ésser un herald de les noves tendències i dels nous procediments caldria que en política exterior i en els estudis militars aportés aquest inèdit que reclamen a chor els especialistes estrangers. Per això cal un orgue apropiat. Cal, a la vegada, estimular les virtuts militars entre nosaltres i desvetllar un corrent de simpatia per l'art de la guerra. La política nacional d'intervenció, limitada a determinats afers de finances, és una política mancada, incompleta; no és, en rigor, una política nacional. La veu de Catalunya, atenta tothora, no pot romandre muda davant cap dels problemes vitals que commouen els altres pobles. No tenir iniciatives en un aspecte determinat de la vida del país, és mancar lamentablement al deure de patriotes, és deixar la iniciativa als altres, és regular davant la responsabilitat que demanàvem, és deixar-nos prendre la bandera d'avantguarda que ens gabàvem d'enarborar més alta que les altres. Els petits fragments copcats de ci de lla en lectures recents que hem reproduït pertanyen a escriptors militars de diverses opinions polítiques. En tots ells però les conclusions són idèntiques. Cal l'inèdit. Per Catalunya, pel bon nom de Catalunya, per la glòria de Catalunya, fem que aquest inèdit a la Pàtria incompleta d'avui, a l'Espanya esvaïdissa de segles, al futur Imperi novell, li aportem nosaltres, li aportem aquest "Institut d'Estudis militars" que reclamem per Joaquim Folguera, té un propagador humil en MONITOR.

Comunisme patriòtic

D'ençà que Von der Goltz, en la *Nació armada* propagà la idea de l'organització militar nacional com a un cos magne en el qual tots els elements de la nació n'erren cèlules útils, la popularització del títol en donà la comprensió universal. En els països democràtics sobretot, la nació armada era una conseqüència que no ha estat prevista sinó després dels primers xocs amb els exèrcits imperials. Continuem enumerant conclusions fresques i eminents i, tot i la comunitat de lèxic, diverses d'origen:

"L'exèrcit d'avui és la nació i els que el constitueixen només han de conèixer mètodes nacionals, esperit nacional i voluntat nacional." "La nació armada ha de realitzar-se en tota plenitud. Abans hi havia militars que preparaven la guerra i civils que treballaven per la prosperitat del país; avui només hi ha que ciutadans per a una i altra tasca. Ja no hi ha d'haver més professionals que preparin campanyes en secret i que les desigim per ofici." "La nació armada s'ha imposat. ¿Com realitzar l'organització nacional que podrà, en cas de guerra, armar instantàniament el país? ¿Qui decretarà perquè al moment de la crisi cada ciutadà en estat de portar les armes, cada intel·ligència, cada força, cada recurs propi de la nació sigui utilitzat per a la seva

defensa?" "Es neci de préveure una obra de defensa nacional sense participar-hi els civils. Industrials, comerciants, agricultors i obrers són col·laboradors." "Les qüestions militars pertanyen a tots els ciutadans. Fins al 14 totes les qüestions d'exèrcit eren de la pertinència dels militars, professionals responsables." "Avui no es delega a ningú el dret de defensar el país; cada ciutadà juga el seu rol a la batalla moderna. El vocabulari militar és comprès per tothom." "La nova llei militar ha d'ésser llei nacional." "Els combatents de demà és tothom: jòvens i vells, dones i nois." "Des d'ara cada ciutadà tindrà, ultra les seves funcions civils, el seu rol militar. L'esforç pesa damunt tothom durant la guerra; és lògic que la preparació de la guerra incumbeixi a tothom en temps de pau."

¿No és això un comunisme patriòtic? Ja no es serveix al rei, ni no es serveix la República: hom serveix la nació. Alguns reialmes esdevingueren repúbliques i uns i altres delegaven la seva defensa. Avui dia reialmes i repúbliques viuen estantissos, inferiors a la nació, a remolc de la nació, mite modern que ha superat el del cabdill coronat i providencial i el del ciutadà elegit per a administrar justícia i establir la igualtat. Una mística patriòtica ha donat una ànima a la nació i el seu culte obté els sufragis més selectes. El daler del lliurament espiritual per a una causa generosa aperduada adés i ara en els escèptics de Déu i de l'Amor, ha trobat el seu refugi en el culte de la nació. La mística nacionalista porta lògicament a un comunisme patriòtic i a un comunisme militar:

"Ja no hi ha d'haver més soldats, ni reservistes, ni territorials..."

Només ciutadans armats, aptes per a una mobilització ràpida i eficaç. Els interessos militars professionals i els dels industrials i comerciants del país són avui dia els mateixos. "Hòmens i dones qualssevol que sigui llur edat són susceptibles d'un servei". ¿Aquest comunisme patriòtic pot donar-se entre nosaltres? El car Ventura Gassol creu necessària una mística catalana profundament separatista i amb bells poemes i excel·lents preics de demagog pugna per la instauració d'una secta patriòtica de la qual ell no en seria tal vegada el cabdill però de la qual n'arromanceria les gestes. Segons nosaltres, una mística catalana, útil en determinats sectors del país, desnaturallitza el caràcter del moviment nacionalista, afer de voluntat més que de sentiment i, sobretot, qüestió de dignitat i d'interès positiu. ¿No serà per ventura preferible i àdhuc urgent l'estimular una mística militar? El comunisme patriòtic s'ha desenrotllat sobretot en els països menaçats constantment per una invasió en llur territori nacional. Cal observar que els arguments i les justificacions d'aquesta militarització universal, d'aquesta intervenció comú en la defensa de la nació, són aplicables als afers econòmics de la pàtria i que la mística patriòtica que lògicament ha derivat en un comunisme militar, també lògicament pot derivar en un comunisme econòmic. Tanmateix els arguments d'alguns caps d'exèrcit aplicats íntegrament a tots els ordres de l'activitat nacional portarien a una fusió entre els dos extremismes patriòtic i social.

No ens decanem pas a favor de cap solució; exposem únicament algunes consideracions per justificar l'alt interès que per a nosaltres té el problema militar, sobretot davant el dualisme permanent en què vivim. Una mística separatista podria portar Catalunya a una revolta inútil i a un desecis perdurable. Una mística militar, per a incorporar-los a la tàctica política de la nació, seria, per ventura, desitjable.

El candor renaixentista

Hi hagué un candor renaixentista com hi ha actualment una simplicitat de sinn-fein pacífic en els nostres sentimentals. Adhuc aquell ha perdurat en els tòpics de defensa nacional. Els separatistes catalans, inofensius tot amb tot, solucionen el problema militar a Catalunya a base d'una ampliació del cos de Mossos de l'Esquadra. D'altres, un bell nombre, que han confós la independència nacional amb la pau planetària, ajornen tàcitament la llibertat de Catalunya per a quan sigui una realitat el desarmament universal. És freqüent entre nosaltres el nacionalista pacifista que subordina la causa catalana a la causa utòpica de la federació dels pobles lliures de la terra, condicionant-ho encara a una sèrie de reformes socials igualitàries. Recentment una fulla regionalista de raval s'enfuriava davant la idea que una Catalunya lliure disposés d'una diplomàcia i d'un exèrcit. I encara més recentment era exaltada la gesta d'un petit sectari d'una tendra ordre infantívol, el qual havia reprès a un company per haver donat un mori subversiu. Aquesta idea vaga d'obtenir la llibertat miraculosament o per la commiseració d'algun Estat poderós és ben singular, sobretot comparada amb els procediments eficaços empleats en altres països que aspiren aiximateix a llur llibertat nacional.

En el projecte de bases per a la Constitució Regional catalana presentat a la primera Assemblea general de delegats de l'Unió Catalanista, celebrada a Manresa el març de 1892, es proposava en la base 13:

"Catalunya contribuirà a la formació de l'exèrcit permanent de mar i terra, lliurant al Poder central voluntaris, o bé una compensació en diners com abans de 1845. Tots els minyons d'una edat determinada quedaran subjectes a la reserva."

El seu defensor, N'Antoni Sunyol, lamentà els fins a què en aquesta "desventurada Espanya" és destinat l'exèrcit, el procediment del sorteig, la redempció pel diner, el poder militarista en tantes de nacions insaciables, l'exèrcit permanent, etc., i advocà per la idea moral del catalanisme conseqüent amb els ensenyaments de la història pàtria i amb l'exemple de les nacions més liberals. Segons el senyor Sunyol, el catalanisme exclou del seu programa el servei militar en la forma que aleshores es practicava a Espanya, advocant per la inscripció voluntària com a millor i més racional expedient per cobrir l'extremitat cupus que exigeixen els cossos facultatius i la guarnició de places i de fronteres. Per a l'ordre públic bastava, segons el ponent, un cos com el de Mossos de l'Esquadra o militar i, en casos greus, el sometent venerand, "millor que els actuals exèrcits". No calien doncs exèrcits permanents per a assegurar la independència: "basten els cors fermes i rublerts de ver amor a la pàtria per oposar infranquejable barrera a l'invasor".

"El projecte es limita a disposar que es formin cossos d'exèrcit regional, sempre, s'enten, per inscripció voluntària, i que s'organitzin, també territorialment, les reserves, devent unes i altres forces ésser manades per catalans. Es prevé també que totes elles, així com els cossos especials de vigilància i policia, han de dependre en absolut del Poder català."

"Tots comprenen el perillós que seria per a l'autonomia de les regions l'existència en elles de cossos d'exèrcit d'altres bandes i manades per estrangers; la independència i la llibertat d'acció dels Poders regionals seria nominal i il·lusòria. Només en el cas de greu i imminent perill per a la pàtria pot, doncs, admetre's això i encara amb les limitacions que assenyalà la Constitució de l'Estat general, limitacions que la vigilància dels bons regionalistes sabrà determinar ben precisament el dia en què s'hagi de discutir aqueixa Constitució."

A aquesta base En Ramon Pareres, delegat de la comarca del Congost presentà una esmena dient que si Catalunya algun dia recobra els seus drets, caldrà també tenir un medi de fer-se'ls respectar, i aquest medi principal ha d'ésser l'exèrcit. No n'hi ha pas prou, segons el senyor Pareres, amb el sometent ni amb els Mossos de l'Esquadra per fer respectar els drets de Catalunya. En temps de pau, doncs, l'exèrcit ha de dependre del poder regional i, en temps de guerra, a les ordres del Poder central, formant un sol exèrcit sense barrejar-se catalans, valencians, castellans, etc., subjectes però a la mateixa tàctica, al mateix armament, etc.

En Pau Colomer, vocal de la Junta permanent de l'Unió, feu notar que segons la redacció de la base 13, Catalunya lliuraria al Poder central hòmens voluntaris o diners perquè aquell en disposés lliurement tal com es feia aleshores, però barrejant-los amb els de les altres regions, mentre que l'esmena del senyor Pareres no consent aquesta barreja. Si Catalunya contribueix amb hòmens o diners a la formació de l'exèrcit, no hi haurà cos d'exèrcit català, i si té exèrcit propi, no ha de contribuir ni amb hòmens ni amb metàl·lic. El senyor Colomer es decantà per la solució Pareres, opinant que Catalunya havia de tenir un cos propi d'exèrcit de voluntaris d'acord amb el Poder central, sota la inspecció del Ministre de la Guerra en temps de pau i sota les seves ordres en temps de guerra a disposició de la gran pàtria comú Espanya.

No podem en el present número comentar aquestes vagues referències de la primera assemblea nacional dels catalans, a la qüestió militar. Una idea confosa les dictava per bé que una bona voluntat les aplaudís. El candor dels assembleistes manresans és, encara que sembli estrany, el mateix candor del nacionalisme radical d'avui. Una intermitència lírica exalta els patriotes absoluts sense que la més rudimentària activitat d'organització pràctica en realitz les possibilitats més innocents. Encara, per a alguns, els Mossos de l'Esquadra i el Sometent podran, un dia llunyà, ¿oi? jugar un rol decisiu i alliberador. El catalanisme, sobretot l'apolític, evadeix la bella realitat, fèrtil tanmateix. El fetitxe de Catalunya, tal com l'ha deformat la imaginació selènica dels nostres beats intransigents, comunica als seus fanàtics una sagrada frisança que els estira braços i cames i els mena a una dansa inacabable. A la manera del faune que descurava la possessió de la ninfa per la joia de la seva presència tot lliurant-se al cabriolet esgotador, el nostre iniciat es lassa aiximateix amb el cant i la dansa i oblida el fecundar baronívol.

La realitat

Una sistematització dels estudis que a totes les nacions lliures del món constitueixen el fonament de la seva activitat internacional, podria tal vegada contribuir entre nosaltres a completar una activitat nacional interventora. Res al nostre entendre, es pot oposar a què una manifestació intel·lectual en problemes militars o de política exterior sigui donada a Catalunya i en català. Una mostra positiva de la capacitat directora de Catalunya, sota aspectes diversos, donarà a la nostra pàtria i a la comunitat peninsular honorament i respecte. Sense recórrer a tràfecs clandestins i dedicant part dels nostres esforços a estudiar la realitat nacional i peninsular d'una manera positiva, ¿no contribuïrem a accelerar l'adveniment d'una més alta realitat?

Segons MONITOR, una política nacional, íntegra, pot constreñer les cabòries de tants de patriotes per a convertir-les en voluntats aptes i prestes.

Les Idees i les Imatges

De l'Extrem Orient

(A la memòria del malaguanyat Joan Vilàs.)

Jéan Moréas, en el decurs d'una de les seves estades a Alger, es feia, aproximadament, les següents reflexions:

"Havia considerat sempre el mirar i el moure's dels orientals com a quelcom d'extraordinàriament misteriós. Fins que un dia vàreig reaccionar. Després de tot, pensí, el tal misteri és, potser, una cosa semblant al prestigi hermètic i a la subtil complexitat que hom atribueix als gats... Total res: uns esguards lluent de fosforescències, unes formes llançadorament flexibles..."

L'Orient i, més encara—per raons quilomètriques—l'Extrem Orient, serven, en efecte, un excés de prestigi misteriós consolidat de llarga data pels viatgers i escoliastes.

No obstant, l'occidental lúcid, d'intel·ligència i sensibilitat equilibrades, pot desvanèixer—si li plau o li convé—el sortilegi.

Tots coneixeu avui, qui més qui menys, per la lectura de llibres de divulgació especialistes, certes particularitats—adés profundes, adés simplement xocants—que caracteritzen la literatura i la plàstica xineses i nipones, a rebours, sovint, de les nostres tradicionals convencions i particularitats occidentals.

Aquestes diferències, en el fons i en la forma, procuren una sorpresa evident; una sorpresa natural; un gest d'extranyesa instintiu.

Però això no ha d'impressionar-nos—ni en pro ni en contra—ultra mesura.

Ço que interessa, sota el nostre punt de mira, és l'escatir-ne les conseqüències d'aqueixa sorpresa; ço que en resta, una volta passada pel sedàs de la intel·ligència i sensibilitat nostres.

Una vegada la novetat picant, l'exòtica atracció, el signe rar esvait, i que en resta de valor humà general, de factor estètic universal?

Vet ací la qüestió.

...Per a no ésser víctimes d'una perillosa suggestió o d'un arterós encanteri, convé, de primer antuvi, dominar tota sorpresa.

Dominar la sorpresa no vol pas dir deixar de fruir-la.

Costi el que costi, però, és necessari metre's al primer rang amb un clar i contundent perjudici de domini.

La infracció a aquest acte de defensa pròpia preliminar pot comportar com a immediata conseqüència, l'anorreament de la nostra personalitat i els seus lamentables derivats: el servilisme, la mania i el tic de l'exotisme crònics.

No devem, doncs, deixar-nos submergir.

La suprema direcció no cedir-la per res ni per ningú.

...No cal oblidar, tampoc, abans de prendre cap determinació, ço que en pot ésser útil o nociu en l'art i la literatura d'aqueixos països llunyans.

Esbrinar, sobretot, ço que hi pugui haver de nement incompatible.

Reconeixem, gustosos, que alguns occidentals—i entre ells comptem algun dels nostres més cars i admirats amics—han trobat en la freqüentació extrem-oriental fecunds excitants i una interessant tramitació parcial de llur art.

És molt noble i necessari la pruija de renovar els tòpics occidentals, sense abocar-se massa, fora de radi, puix també—i que ràpidament!—esdevenen tòpics Li-Tai-Pé i Hokonsai...

Resumim:

Desvanescut l'encís del misteri i posat el factor sorpresa en lloc supeditat, hom pot trobar en l'esperit i en la matèria de les terres del sol naixent, excitants, estímuls i suggestions complementàries de primer ordre, però mai una disciplina, una base, una pedra angular primordials.

Els nostres motlles espirituals i formals estan fets. Poden encabir-s'hi indefinidament moltes d'aportacions. Però l'essencial és l'essencial. Cal respectar-lo. El desfer, o pretendre desfer, els nostres motlles equivaldria a desfer-nos, a negar-nos nosaltres mateixos.

El cas afros dels pintors japonesos europeitzats que fan *Cézannes*, hauria d'ésser per a nosaltres, més que significatiu, rudament exemplar.

JOSEP MARIA JUNOY

pai no ho consenten. Direm, si, alguna particularitat que assenyalara al lector les fites del treball, les conseqüències del seu anàlisi, i el profit veritable que la història pàtria en pot treure.

Fou l'esmentat Frédéric Masson, qui en una lletra particular m'escrigué una vegada, que tota l'Espanya moderna, tota l'Espanya lliberal, procedia de les Corts de Baiona.

A primer cop d'ull semblava això un sacrilegi, per tal com ni patriotes, ni afrancesats no havien volgut fer acatament al Codi constitucional del rei Josep; però, poc a poc, llegint la història de les Corts de Cadis i les col·leccions legislatives del regnat del germà de Napoleó, i comparant-les amb la Constitució de 1809, i amb la vigent, ensems que amb les lleis civils i penals, vérem que el nostre egregi amic tenia raó, que el nostre actual règim porta l'origen en el polític, civil, administratiu, rentístic i penal, de les reformes menyspreades del rei Bonapart, vehicle que empeltà als nostres costums la sava de les idees que modificaven la manera d'ésser tradicionalista de les velles societats.

Josep Bonaparte, després de la Constitució de 1808, en què s'obria ja l'Estat modern espanyol, planejà l'administració general, la policia, la hisenda, els registres, i introduí l'abolició del turment en la instrucció criminal, i la supressió de la Inquisició en la vida religiosa.

Altament, i en mig de les convulsions de les nostres guerres civils, l'estatut que les deduia de la revolució legislativa exposada, havia de prevaldre, i els nêts dels combatents de la guerra de la Independència, viuen avui sota les lleis napoleòniques, dintre del liberalisme que combatiren llurs avis i llurs pares.

Arà bé, ningú no ignora que l'autor de la Constitució de Baiona i lleis complementàries era Napoleó emperador, com ho era del Codi civil, del Consell d'Estat, i de l'aparell de govern, que després de la seva caiguda adoptaren els pobles, àdhuc aquells que més ferament l'havien combatut.

A Espanya es donà el fenomen que les generacions, no solament fessin seves les obres imperials, sinó que la folia per les anomenades llibertats modernes, anés més enllà del que el mateix liberalisme napoleònic assenyalava com a divisòria entre la conciliació del vell amb el nou, i la rebel·lió demagògica.

De totes maneres resulta que la nostra actual democràcia és d'origen napoleònic, amb el ben entès que el llibertinatge ha constituït l'instrument del govern popular, que sempre Napoleó havia subjectat amb mà de ferre, com qui conduïx un poltre vigorós i foll; d'aquí que els càrrecs que apareixen lògics a algú, que fa responsable a l'emperador de les modernes convulsions morals i materials, i de llurs conseqüències, a nosaltres ens semblen exagerats, car Napoleó, com ha dit fa poc un periodista francès, ajudà el món a implantar l'era moderna, producte d'ideals i de fets; però no tolerà la indisciplina, ni la subversió, ni la tirania de les Cambres.

La teoria, doncs, de la ingerència de Bonaparte dintre el cicle de la nostra història peninsular, pot concloure's dient que fou ell l'innovador decidit, jamai el revolucionari.

Càrrec feixuc es fa a Napoleó per part de gent enamorada del regionalisme. L'emperador, diuen, ofegà tota iniciativa regional, i no volgué saber res de nacionalisme. Ací no podem respondre amb extensió, ni presentar fets, com per exemple els primers factors de la llibertat de Grècia, que desmenten tan absoluta afirmació; però pel que fa al sistema centralista, i a l'organisme burocràtic per tot arreu imitat, si que podem dir que aquestes normes les proposà i defensà Bonaparte, com a únic medi de govern de la societat just eixida de l'estat de frenesí revolucionari. Pobra Europa si l'emperador hagués deixat governar els blancs i els blaus!; res no hauria estat estable, i la reforma general que ell personificava, hauria naufragat sota les aigües enverinades de la xerrameca.

També s'ha maltractat Napoleó perquè dominà la premsa i la ideologia dels advocats i dels escriptors. Però això és per a nosaltres un dels mèrits d'aquell home tan profundament pràctic; i l'exemple que avui donen les plomes, entretancant arreu l'obra del govern, prova que Napoleó tenia en això, com en moltes d'altres coses, raó plena.

L'obra napoleònica jutjada en conjunt, no en detall, amb la nota de violència del seu temperament guerrier i provisional, té dret al judici reposat que va establir la teoria moderna de la seva història, teoria fundada en la revisió de fonts, en l'aportació de fets fornits per la documentació internacional autèntica; i quan hom ha llegit alguns tractats, quan després de cent anys hom veu que Napoleó fou l'únic home d'Estat amb prou voluntat per a posar en mans del poble l'ideari modern, sense consentir que se'n fes amo, cal concloure que així com fou sobirà en l'art de les batalles, gaudí també del do meravellós de conèixer les passions humanes, i de servir-se'n...

FREDERIC CAMP

Membre del Comitè del Centenari de la mort de Napoleó

Les Arts

PER
M. A. CASSANYES

Joaquim Mir

En parlar de la sala d'honor del darrer Saló de Primavera dedicada al paisatgista Joaquim Mir, no ens sembla pas que sigui innecessari el fer algunes remarques sobre les diferències existents entre ço que és la teorització i ço que és la crítica. Efectivament, les diferents i aparentment contràries finalitats d'ambdues actituds poden portar a conclusions que semblen contradictòries a qui no ca-

peixi la diferència essencial que hi ha entre l'una i l'altra. Puix que si la primera—la teorització—assenyala camins, l'altra—la crítica—es limita a constatar resultats, i com es pot comprendre, els seus judicis poden ésser sovint diversos i, àdhuc, contradictoris: heu's ací el cas nostre en estudiar l'obra del senyor Mir. Perquè tot allò que la crítica hi percep de qualitats—exaltat i exclusiu lirisme colorista, ple d'un panteístic i ardent amor a la natura, l'habilitat en la pinzellada, potent *grapa*, intensa i forta percepció del color,—no són pas molt grates a les nostres teories, que ens fan considerar i exaltar en canvi, les que els són més resoltament contràries. I si volem estimar-les, com algú creu que mereixen ésser-ho, hem de fer un esforç i situar-les en un punt de vista històric retrospectiu, ja que, per nosaltres, exclusiu lirisme colorista significa gairebé la total abolició de les qualitats més essencials d'una obra plàstica. L'habilitat en la pinzellada és massa sovint, per no dir sempre, una conseqüència de la buidor i la *grapa* la impotència de realitzar una expressió harmònica i completa; per això, el nostre judici crític de l'obra del senyor Mir i la nostra concepció teòrica es troben en actituds del tot contràries, essent pel primer plena de qualitats evidents i fortes i per l'altra expressió totalment contrària de les seves intencions. Car si bé està força dotada de qualitats per nosaltres secundàries o indiferents, no és pas més cert que ens apar mancada de les qualitats que creiem essencials. És aquest un bell cas exactament al revés d'altres amb els quals teòricament estem sovint d'acord i dels quals la valuació crítica no ens permet d'ésser-ne entusiastes: exemple, l'obra de l'autor de "L'autor-retrat en actitud d'escriure".

No és pas un equivocat menyspreu pel color ço que ens fa parlar d'aquesta grapa. Puix quan amb la imprescindible lucidesa ocupa el lloc importantíssim que li pertoca en tota obra pictòrica, com és per exemple el cas del deductiu i constructor anàlisi colorístic dels puntillistes Signac i Cros, les obres dels quals hom les pogué apreciar en la remarcable exposició d'art francesa d'avançada celebrada l'hi-vern darrer a les galeries Dalmau, i les de Van Risselberghe, a l'exposició d'art belga, o bé l'espectatiu colorisme tan compactament aliat a una sòlida estructuració de les pintures de Georges Creten visibles en la mateixa exposició, s'emporta la nostra completa adhesió. No; ço que nosaltres no podem admetre de l'obra de Joaquim Mir és la sovint baixament instintiva i superficial visió imitativa expressada amb amorfes taques de color sense construcció i sense plàstica intensitat.

Amb tot i això reconeixem el lloc elevat que el senyor Mir ocupa entre els artistes de la seva generació; però ens seria grat que aquest reconeixement, diguem oficial, de la seva obra i del seu valor fos entre nosaltres com el senyal de la mort de l'impressionisme, per tal com és mort, o es confessa que va morint arreu.

Tot respectant aquest valor, perquè representa i és el final d'una gran època, seguim uns camins més elevats i segurs, si bé menys enlluernadors i fàcils; i d'això l'obra mateixa del senyor Mir n'és una prova, puix que aquelles de les seves pintures que són més fortes i completes, si bé menys vistoses, són les de l'època dita de Mallorca executades sota la influència—amb força originalitat assimilada—de Degoué, que no era precisament un impressionista, ans al contrari, un concepcionista ple d'idealitat.

Benet Mercader

L'obra de Benet Mercader, objecte de la retrospectiva del Saló d'enguany, ha estat estudiada en un consciencios treball biogràfic i crític d'En Feliu Elies—en el qual són de dordre certs comptats errors de detall,—que fa inútil, per ara, tot anàlisi detallat de la mateixa. Per això descurarem en parlar d'ell les obres encara que interessants menys característiques—notes i bocets, les delicades testes d'un profund intimisme i fina coloració a la Fantin-Latour, el colorit i clar arranjament a la Stevens del retrat de la seva neboda Elvira, els foscos interiors que les blanques *toques* de les Germanes de la Caritat omplen de fervorosa pau i que recorden a Bonvin,—i ens fixarem especialment en les seves obres més personals: *La mort de sant Joan Clímac*, *L'enterrament de sant Francesc*, *Santa Teresa*, etc. Obres l'autera espiritualitat de les quals pregonen psicologia, seriosa idealitat, composició arquitecturada i vivent, intens i típic caractericisme, les fan ben dignes d'ésser aparellades a les d'aquest gran artista tan poc conegut entre nosaltres que fou Aníbal Legros.

Les obres d'En Mercader han estat trobades fredes per algú que no ha sabut d'establir la necessària distinció entre les facultats filles d'una *visió* més o menys exaltada i les altres filles d'una *concepció* més o menys elevada. És cert que els més grans artistes foren aquells qui uniren ambdues qualitats en síntesi més o menys desigual, però sempre completa; però d'ençà de l'impressionisme la separació entre elles s'havia fet tant evident que n'hi ha prou amb remarcar-la perquè sigui constatada i perquè posats a elegir entre elles no dubtem de preferir a una fàcil fogositat una difícil fredor.

A propòsit d'aquesta fredor que ha estat retrata a gairebé tots els artistes d'alt esperit, de David ençà, en el número 4 de la revista *Esprit Nouveau*, el crític i pintor Bissière hi fa, estudiant l'obra d'un dels artistes al qual més se li retreu aqueixa fredor—l'Ingres,—algunes consideracions que reproduïm, tant per la seva coincidència amb el nostre criteri com per venir d'un artista i crític de tan reconeguda autoritat:

Heu's ací—diu,—quasi un segle durant el qual les generacions, unes després les altres, adressen a Ingres càrrega que els seus contemporanis ja els hi retriuen. L'acusen de

Del Centenari de Napoleó I

Significació de Napoleó en la història moderna

Ha passat el Centenari de Napoleó primer, i malgrat de la importància del mateix, no ha pas tingut el ressò universal que calia, puix la post-guerra manté allunyats els hòmens d'estudi dels països enemics, i àdhuc entre els que no han estat pas adversaris, regna encara aquell esglai dels combats, de la recordança de tribulacions, de la manca de diner, que tan poc predisposa a la recerca pregonia i tranquil·la de les veritats crítiques.

Per això, tretes les cerimònies oficials i populars de París i d'Ajaccio, l'ofici fúnebre de Santa Helena i les canonades comandades pel govern anglès, i dues o tres espurnes d'entusiasme a Polònia i a Amèrica, tot ha estat breu, i ha passat ja, sense esclat.

A la capital de la república francesa fui testimoni, junt amb altres entusiastes, de les festes preparades per a commemorar la data del 5 maig. Consistiren en un congrés històric i diferents conferències; i en els funerals a la Catedral, honors a l'Arc de Triomf, i absoluta i discurs del mariscal Foch als Invàlids, davant mateix del sepulcre fred i imponent, que obrí el martell de Visconti, sota la cúpula bella amb què Mansard coronà el temple militar de Lluís XIV.

En el congrés es tractaren alguns punts importants d'història, i es prengueren acords que per ventura acostaran la revisió de fonts, que certs episodis de la vida de Napoleó demanen: la guerra peninsular, per exemple. A les conferències, aquells qui hi havem treballat quelcom, i tenim de l'heroi un coneixement fundat, disfrutàrem sentint belles coses dites amb art per hòmens com el general Mangin, i el senyor Lacour-Gayet. Però aquests actes acadèmics no serviren per a despertar el sentiment. Això era reservat als sufragis i a les altres indicades cerimònies.

El 4 maig, a la vella catedral dels Tedèms, del Concordat, i de la Consagració, la concurrència era nombrosíssima. Davant representants del govern, de la família Bonaparte i dels descendents dels funcionaris del gran imperi; davant mariscals i generals de la república, els cants de la litúrgia catòlica rodolaren compassius per les àmples naus, acompanyats per la música que governava la mà del mestre Charpentier. Quin efecte les estrofes del *Dies irae*! Però encara més gran fou el que produí l'absoluta, cantada pel cardenal Dubois. Després de les invocacions del ritual, acompanyades per l'orquestra, la veu del príncep de l'Església demanà a Déu la pau eterna pel gran mort!

L'endemà, a l'Arc superb que té gravades les batalles de l'Imperi, i els noms dels companys d'armes del suprem capità, el cap de l'Estat anà a fer-li acatament, en companyia de ministres, cabdills francesos i estrangers, els quals uniformes resplandien al sol del mati. Després del discurs del senyor Barthou, tot

ple de foc, i d'allusions al temps d'ara, l'exèrcit passà ràpidament, música al davant, banderes i penons al vent. Algunes hores després l'església dels Invàlids, el *Dome* famós, ple de records de la monarquia borbònica, obria les seves portes als invitats, altes representacions, agregats militars estrangers, autoritats. Als voltants el poble omplia carrers i places, jardins i balcons. Les tropes reposaven damunt les armes. Amb els meus companys de Barcelona, resti al davant de la capella on és el cenotafi de Turenna, i no perdí res de la cerimònia.

Començà amb l'execució d'una composició fúnebre de Fauré. Seguí el cant de les absoltes, patèticament modulades per la capella de Santa Clotilde, chors d'infants i la massa de metall de la guàrdia republicana, que imprimiren a la melodia gregoriana un accent viu, rublert d'emoció. L'arquebisbe entonà el respons, i inclinant-se vers la balustrada, incensà el sepulcre, retirant-se després al seu seient, al presbiteri. Llavors eren gairebé les sis, hora del centenari, que el sol primaveral daurava amb raigs encesos, que trametien els fastuosos finestrals... En mig del silenci retrunyiren les veus de comanament militar: *Garde à vous... Portez-armes!*, i els soldats que eren dintre del temple rendiren banderes i fusells, mentre a fora esclatava l'artilleria...

Parlà tot seguit el mariscal Foch, tenint davant en ric coixí, l'espasa del déu de les batalles, l'espasa d'Austerlitz; i acabat el parlament, poc a poc el públic sortí mentre es perdien per les concavitats de l'edifici les darreres notes de la marxa heroica de Saint-Saëns.

El Centenari havia acabat, no pas per a mi, però, que tingué un epíleg immemorable: el convit a casa el senyor Frédéric Masson, el veterà historiador de Bonaparte...

Han aparegut llibres, llibres propis del temps del Centenari. Llibres amb fi industrial, sense altre vàlua. Llibres seriosos, que caldrà afegir a la ingent bibliografia napoleònica, com el Diccionari de Richardson; l'*Essai sur le Droit des Gens Napoléonien*, de Chevalley; el *Napoléon*, d'Elies Faure; l'*Album de La Sabretache*, i algun altre. Però no s'ha pas tractat cap qüestió de gran portada, com es féu, per exemple, després de la fuetada d'Hipòlit Taine; no s'ha pas tractat res verament interessant per als habitants de la Península ibèrica, malgrat que mil aspectes d'història interna completament nous, inèdits bullen i demanen divulgació.

Útil pel general enllaç de matèries de l'ocupació napoleònica de 1808 a 1814, hauria estat un tempteig aprofundit de fonts, seguint el rumb de moderns ben orientats. Útil en sentit filosòfic també, un definitiu judici de la significació de Napoleó amb la nostra història nacional, principi que va flotant al fons de molts de llibres espanyols i francesos, però que encara no ha cristallitzat a gust de tothom.

Bé voldriem nosaltres exposar en les planes hospitalàries d'aquesta gaseta tan coratjosa, els tèmens d'aquest principi crític, que agafa coses tan interessants per l'estudiós, com tota la constitució moderna espanyola, i àdhuc la renovació catalana, segons opinió d'En Valentí Almirall. Però ni el temps, ni l'es-

fredor. Però potser caldria entendre's sobre el sentit d'aquest mot que, segons com se compregui, pot definir una qualitat o un defecte. És evidentment un defecte molt greu si se'l pren com a designació d'absència d'emoció humana, si l'obra a la qual se l'aplica no destilla res d'accessible al nostre cor, si l'abstracció que implica no reix a prendre una forma vivent. És ben bé així que molts entenen el mot fredor a propòsit d'Ingres i és així també que molts l'entenen generalment. Però nosaltres creiem que ço que s'ha anomenat fredor d'Ingres és cabalment la seva més gran virtut, aquella per la qual l'admiren profundament, puix que ha estat adreçada en els nostres dies a tots aquells que s'esforcen vers uns objectius espirituals, a tots aquells que tenint un esperit clàssic, no volgueren ésser esclaus de llurs emocions i es convenceren que aquestes eren prou fortes per a poguer ésser dominades sense sofrir disminució. Ço que els detractors d'Ingres nomenen fredor nosaltres en diem puresa i en fem una virtut fonamental, el primer i més necessari dels sacrificis. Ingres tingué el sentit de la necessitat d'aquest sacrifici més que ningú i molt li degué costar d'acceptar-lo per tal com ningú no va ésser més apassionat que ell, ningú no senti com ell davant la natura sensacions més agudes i fortes. La seva sensualitat tota cerebral, el seu amor per les formes vivents hauria pogut, com molts d'altres que les posseeix menys que ell, instal·lar-les càlides i tremoloses damunt la tela. El seu honor radica però en haver comprés que no era aquest el ver objectiu de l'obra d'art i que calia per a donar a l'emoció humana un caràcter d'humanitat, despassar-la per a disciplinar-la. Immediatament després d'esforçar a expressar-se plàsticament la necessitat de l'ordre li aparegué. D'igual guisa que en totes les circumstàncies de la vida apareixia amb el coll enquadrat rigidament i encorbatat fins sota les barres, d'igual guisa en la seva art ha odiat tot allò que s'assembla al desemball del primer raig; ha cregut en la tota potència de la raó i de la regla.

Si alguns troben que la seva art ha perdut, nosaltres estem convençuts al contrari que hi ha guanyats en humanitat i que mai no ens hauria emocionat tan profundament si el seu valor no hagués estat tan gran. Però aquesta serà sempre la querella entre els homes romàntics i clàssics que continuarà a través del temps sota aspectes diversos. Apar solament estrany que homes de la nostra raça puguin dubtar i no distingir en quina banda es troba llur veritable herència, aquella gràcia a la qual, segons el mot de Kipling, podem dir: "Nosaltres".

La pretesa fredor d'Ingres és la de tots aquells que després d'ell havien d'aspirar objectius iguals als d'ell i si no s'adreça el mateix blasme a Cézanne, és sense dubte perquè molts de gent no veuen més que l'aspecte de les obres en lloc d'adonar-se de llur sentit profund. Si volguessin arribar fins a ço que és l'essencial, constatarien que Cézanne de cara a la natura adopta, si la cosa es mira des del sol punt de vista de l'esperit, la mateixa actitud que Ingres i lluita tota la vida per assegurar el triomf de la raó sobre l'instint. Les seves obres com les d'Ingres foren fruit de la meditació i de la voluntat. És per aquesta fredor que els trobem tan grans l'un i l'altre i que ens tombem de cara a ells amb tant de fervor.

Els francesos

La petita remesa dels francesos, com fou el cas de l'exposició d'art belga, ens fa constatar de nou certa inferioritat de coneixements tècnics del conjunt dels nostres artistes. No volem pas dir que estiguin mancats de condicions naturals, de facilitat, potser sobrada, però sí de coneixements tècnics.

Si bé no és tant interessant com la de l'any passat—Lhote, Desvallières, Bonnard, Josep Bernard,—la d'enguany la componen obres d'Aman Jean, Cottet, Sureda, que incontestablement marquen una data de l'evolució pictòrica.

L'Aman Jean, hi té dues pintures, una d'elles "Els Saltimbanquis", escena funambulesca d'un llangorós refinament, el somnolenc arabesc del qual i tèrbol i afinat colorit omplen l'esperit de la fatilla cap-vespral tan peculiar d'aquest amic de la primera hora del gran Seurat. I si aquest en el post-impressionisme ocupa el lloc paral·lel al de Laforque en el simbolisme literari, Aman Jean, pel seu encantament crepuscular i llangor evocador guarda el que en el moviment literari pertoca a Albert Samain. L'altra obra "Dona en rosa", de pregona i morbida psicologia, pot ensenyar a un pintor nostre que coloració apagada i neutre no vol pas dir coloració bruta, ni confondre l'evanescència amb la inconsistència, amb la manca de dibuix, de construcció i de profunditat de caràcter.

Charles Cottet, el "poeta del dolor", com li digué André Salmon, amb dues petites pintures ens mostra la seva força d'execució i visió baronívola. Del "Passeig nocturn", visió tètrica, en remarcuem la mestria i simplicitat amb què està resolt el fons, una ciutat perduda en la nit. L'altre "Paisatge bretó", on sota un cel calitjós s'alcen amb la consistència d'uns menhirs, rústegues i miserables cases bretones, és una pintura d'una fermesa sorprenent, ben dintre de l'austera tradició de Millet.

Andreu Sureda en tres pintures d'un decorativisme gauiguinesc que ben expressa l'espectacle i ambient exòtics, i en què les figures i el paisatge s'ordenen amb rítmica disposició, se'ns palesa un decorador agraït i variat a la vegada, que com a penetrant psicòleg i admirable orientalista se'ns revela en les obres *La cortesana àrab* i *El turban d'or*. Poques de vegades la inèrcia fatalista, l'esguard fascinador, ple de l'inquietant enigma dels orientals s'ha plasmat millor que en aquestes pintures, sobretot en la darrera, testa retrat d'un estilitzat caracterisme.

BIBLIOGRAFIA

Picasso von Maurice Raynal.
—Delphin Verlag. 95 il·lustracions.

No fa pas molt que en aquestes mateixes planes constatarem la seriositat, la lògica, el net esperit deductiu i l'elevat punt de vista que situen el senyor Raynal en un lloc preminent entre els exegetes de les noves tendències estètiques. Aquestes qualitats són, en el cas present, augmentades encara per una erudició formidable i per una coneixença íntima i personal de dades sovint ben inèdites que enriqueixen l'obra que comentem d'una munició de papellonejants "aperçus" on, en calidoscòpia i selecta barreja, trobem un precepte de Vinci i una constatació del Sr. Léger, Pitàgoras i el difunt Apollinaire, sant

Tomàs, i una opinió del Sr. Max Jacob sobre Spinoza. Sàbia multiplicitat conduïda per un profund i àgil intel·lecte, serenament amb premeditació designi vers el fi concebut. L'estudi de l'obra del senyor Picasso, fa necessari aquest aplec de qualitats per a poder-ne eixir amb èxit i encara millor si, com és ara, s'hi aplega l'entusiasme, ben legítim tractant-se de l'artista que essent un dels més essencials contradictors de l'impressionisme—aquest bell cos sense ànima, com ha dit Raynal,—del que àdhuc podem dir que ha volgut concebre, plasmar l'ànima sense el cos, amb les seves inquietes recerques ha creat el moviment que ens apar serà aquell pel qual els nostres dies seran qualificats. D'aquest moviment,—el cubisme,—Raynal n'ha estat un dels primers i més profunds teoritzadors; les seves orientacions gosadament assenyades han tendit sempre a elevar-lo i a allunyar-lo de tot buit fantasme. És per això que ha rebutjat, més ben dit, ha situat en el seu lloc el *dadaisme* que és, diu, al cubisme, ço que el fauisme fou a l'impressionisme (i al simbolisme afegirem nosaltres), ja que només és la fàcil i sistemàticament morbosa prolongació d'algunes recerques extremadament abstractes de certa època del cubisme del senyor Picasso. L'ha rebutjat, doncs, per a acceptar el lúcid i clar *purisme* dels Ozenfant i Jeanneret de l'obra teòrica dels quals, exposada per primera vegada en el clarividant "Après le cubisme" Edition des "Commentaires" i a la revista "Esprit nouveau", ens ocuparem pròximament. Tendència de la qual no s'allunyen ans al contrari, hi coincideixen bastant les darreres obres del mateix Picasso, les del període dit *ingríst* o altrament *clàssic*.

En el seu llarg estudi, el senyor Raynal encara que es deixi portar per un ben justificat entusiasme no perd mai per això el fi instint crític i sap moure's amb agilitat dins la ideologia més espiritual i abstracta en la qual sol barrejar — profund coneixedor com n'és,— bell nombre d'anecdòtiques referències, entre les quals per nosaltres és bella cosa de trobar-hi, en explicar els inicis de l'artista, al·lusions als "Quatre Gats" i als seus més habituals concurrents. Aplec de qualitats que ens fa creure d'acord amb el crític Waldemar George, que aquest estudi de l'obra i l'evolució del senyor Picasso "és la millor de les obres que fins avui té escrites aquest subtil esteticista".

Aquesta evolució inquieta d'un artista tan inquietant, es fa palesa en la dita obra per la llarga i escollida sèrie de belles reproduccions de tant curiosa impressió, digna companya de la part tipogràfica, d'un gust sobriament exquisit. Evolució que ens plauria detallar, però preferim, ja que el senyor Picasso sap d'assimilar i ben personalment totes les influències, subratllar de les obres, allò que tenen de comú i personal, més que allò que en elles hi ha de dissemblant i d'influencià. Volem prescindir-ne, però, com deixarem, almenys, d'esmentar-la? L'evolució de l'obra de Picasso innovadora i punyent, clàssica i inquietant, com compremen la complaença curiosa i penetrant de Raynal en estudiar-la i de la qual amb encert Jean Cocteau, parlant de La Fresnaye, en l'"Esprit Nouveau" ha pogut escriure "que després de Picasso és impossible que es pugui pintar com abans d'ell" cosa que només pot dir-se del molt rars i molt escollits pintors. Doncs bé; si l'evolució és tan fecunda en sorprenents corbes com variada la personalitat que la crea, ella i les obres que ens la mostren, només és una i és la que voldríem fer remarcar a través de les més variables, diferents i potser contràries intencions.

Aquesta és sobretot tèrbola i pertorbadora, d'una inquietud intensa, d'un encis decadent i malaltís i alhora dotada de les més fortes i evidents facultats plàstiques que fan possible la precisa plasmatió de les més torbadores i inenarrables concepcions. Pot dominar en l'obra segons el període—època blava, rosa, negra o exòtica, cubista, ingríst, o clàssica,—o bé la plasticitat, o bé l'expressió; però sempre, en totes les èpoques, la inquietant psicologia i el ferm plasticisme resten, evident prova de tan intensa personalitat. És així com àdhuc en les èpoques més aparentment dissemblants,—l'esmentada època blava i la cubista,—aquest fons comú el veiem ben perceptible; les qualitats plàstiques resten les mateixes, però la intenció tèrbola, pertorbadora i inquietant si en l'època blava és purament psicològica en l'època cubista és netament plàstica, és a dir, si en la primera les formes serveixen només per a expressar amb la major intensitat possible la psicologia pregona i la impressió que produeixen és la d'una pertorbació psicològica; en l'època cubista, enamorat de la plasticitat pura i volent prescindir de tota possibilitat aplàstica, preté d'ordenar segons un ritme pur i intel·lectualment formal els elements plàstics que el seu esperit ha recollit, transformat o, d'altra manera, creat. Però l'esperit és el mateix: fosc, enterbolit i així si les obres de l'època blava eren pertorbadores psicològicament, les de l'època cubista ho són, en canvi, plàsticament.

Hom pot constatar aquesta remarcable ben còmodament en la primera sèrie,—les reproduccions d'aiguaforts i puntes seques,—de les il·lustracions que mostren admirables facsimils tirats en paper especial set obres pertanyents a les dues esmentades èpoques. Aquestes il·lustracions estan dividida en quatre parts, ultra del frontispici reproducció de la testa retrat de Picasso, esculpida per En Pau Gargallo que poguérem admirar exposada en el darrer Saló de Primavera. A la primera sèrie de reproduccions com havem dit corresponen els gravats; i a la segona i en altre paper també apropiat s'hi reproduïen, en llarga sèrie, dibuixos de totes les èpoques; en la tercera i en pulcres fotografies una extensa i selecta munició de pintures que com els de la sèrie anterior conscientment ordenats permeten seguir amb intel·ligent i àvida voluptat l'evolució inquieta, variada i creadora de l'artista. A la darrera sèrie, la quarta, se'ns ofe-

reixen unes quantes escultures i els habillaments de *Parade*. S'aprecia en elles completament la complexa personalitat de Picasso. Ja que ultra les influències momentànies que s'hi poden observar hi ha en ell permanents una visió tràgica de la realitat, de la misèria i que prefereix l'expressió del caràcter sense tème la lletgesa a la pura beutat, senyal inequívoc d'iberisme, per tal com n'és la manifestació plàstica més original, un sentit plàstic penetrant i arbitrador perceptor de la forma, que tant ama la línia ferma i precisa com els subtils clarobscur que delicadament la matisen alhora que la doten d'un més o menys escultural relleu, i el do de la composició arquitectònicament ponderada que són qualitats ben italianes i un amor a la matèria ben elaborada amb fervor minuciosos digna d'un flamenc, d'un home del nord. Complex aplec que és comparable al que ofereix de la personalitat del divi Morales amb les obres del qual les de certes èpoques de Picasso tenen, segons nosaltres, més semblança que amb les de cap altre mestre del passat. En quant a l'època cubista ja J. E. Blanche n'enuncià la semblança, el parentiu amb la geomètrica ornamentació moresca amb els seus arbitraris arabescs. També Elie Faure considerà el cubisme com la darrera derivació de l'art àrab. I no seria possible que el cubisme del senyor Picasso fos el rebrot imprevist, per misterioses lleis d'herència, de la inflexible i complicada estilització moresca que ha sabut trobar, per a expressar una sensibilitat ben diferent de la nostra, les geomètriques combinacions que la fan "gaudir d'aquest plaer profund que pot donar el ritme en l'infinit, delectació de refinat que l'europeu ha trobat en la música" com diu Emile Bertaux. Assegura el senyor Raynal que

"en la història de la pintura cal situar dos trets diferents: el color i la línia, o, més ben dit, el color i el dibuix. El primer preferentment cultivat al nord i el segon al sud. En aquestes categories Rubens correspon a la primera; el Greco a l'altra i continuant el paral·lel, Rembrandt i Rafael, Van Gogh i Lautrec; avui els senyors Matisse i Picasso. En l'astrologia corresponen: el primer, al caràcter de Júpiter i al de Saturn el segon; com en la fisiologia el temperament corresponen al temperament sanguini i al colèric".

Aquesta afirmació creiem que confirma plenament la nostra opinió sobre Picasso: prefereix el dibuix, la construcció, la concepció a la visió; i temperament colèric, esperit saturnià, prefereix la tristesa i l'isolament a l'exuberància i a la cordialitat. La penetració inquisitiva i cruel a la visió entusiasta i exaltada. Fins amb la relació que creiem possible del cubisme amb l'art moresca concorda; ja que el temperament del seu creador correspon al del sud del que l'expressió estètica més característica n'és l'art moresca, essent segurament aquest mateix saturnisme una de les causes d'un aspecte que havem cregut obrir estudiant l'obra del senyor Picasso. Aquesta acusa una inspiració mai elevada i si, sempre depriment. És profunda i punyent, però no elevada; tèrbola i inquietant però no grandiosa; pertorbadora i malaltissa però gens ideal ni elevada. I l'altra causa, aquella que parlant de l'obra de Picasso el pintor i crític italià Carlo Carrà definí dient: "que aquests errors provenen en llur major part d'un sol defecte: que en l'arranjament pràctic de l'art Picasso ha considerat molt més els medis que la fi." Efectivament, aquest error de fer raure la perfecció de l'obra pictòrica exclusivament en la matèria ben elaborada descuidant la inspiració creadora, és un error del que n'ha patit massa l'art francesa més inclinada devers ço que és vulgar i anecdòtic que devers ço que és elevat i abstracte; més aimador de Chardin que de Poussin; més de Wateau que de David, més de Forain que de Gustave Moreau. Error que el senyor Picasso s'ha assimilat, empremta de l'educació primera, i que potser no l'ha deixat alçar-se fins al nivell en què l'obra és com una iconostasi en la qual una idea gran i simple s'encarna en una forma purificada i bella com és el cas de Giotto, Masaccio, Leonardo, Rafael, Michelangelo, o més recentment i a França, de l'Ingres i més encara de Puvis de Chavannes.

El darrer aspecte de l'obra tan variada, inquietant caleidoscòpic, d'aquest artista sembla ésser ben aprop d'aquesta tendència, el gran, l'únic camí. Sense que creiem, com alguns, que les seves recerques cubistes hagin estat inútils o vanes. No; n'hi ha prou en considerar la configuració especial de les seves darreres obres per a constatar-ho o sigui el veure com influït per aquestes recerques ha renunciat conscientment a una superficial perspectiva escenogràfica per a atènyer una lògica perspectiva pictòrica.

Això considerant que ha renunciat,—que no és el cas,—a les dites recerques i prescindint del lloc on ha conduït al cubisme temperaments ben allunyats del seu, com els senyors Albert Gleizes i Ferdinand Léger, ja que el moviment cubista és massa complex i gran perquè el poguem considerar com una expressió purament personal, encara que sigui la d'un artista tan gran com Picasso, com Proteu sempre transformant-se i com Prometeu sempre ardit.

Digne homenatge a ell pot considerar-se l'obra del senyor Maurice Raynal tan esplèndidament editada per la casa "Delphin Verlag", de Munic, la qual autor i editor han tingut la gentilesa de remetre'ns.

Per si interessava a algun dels nostres lectors, heu's ací la llista de les obres d'art moderna que la casa Delphin Verlag, del Dr. Richard Landauer, Loritz, a Munchen, porta editades:

De Fritz Burger: "Cézanne und Hodler, Einführung in die Probleme der Malerei der Gegenwart", 2 vol., 195 il·l.

De Max Raphael: "Von Monet zu Picasso. Grundzüge einer Ästhetik und Entwicklung der Modernen Malerei", 32 il·l.

De Daniel Henri: "Der Weg zum Kubismus", 47 il·l.

De Friedrich Mark: "Lebensgefühl und Welkeful. Einführung in die Gegenwart und ihre Kunst", 48 il·l.

De Herman Bahr: "Expressionismus", 11 il·l.

De Etta Federn: "Das Bild des Weibes. Ein geistiges Kaleidoskop", 66 il·l.

CRÓNIQUES

DIVERSES

ANGLATERRA

Anglaterra i França

Guido de Ruggiero, corresponent del *Resto del Carlino* a Londres, ha publicat sota el títol *L'Impero Britannico dopo la guerra*, un llibre sobre la vida política anglesa bellament interessant. No compartim per ventura nombre de les conclusions que s'hi contenen, però l'agudesia d'algunes d'elles i la coincidència de nombre d'altres amb les previstes per MONITOR, ens empenyen a traduir del llibre esmentat els capítols referents a política estrangera. Sobre les relacions entre Anglaterra i França, el senyor Guido de Ruggiero escriu:

"Les relacions anglo-franceses han sofert sempre un moviment oscil·latori semblant al del pèndol. En els últims decennis del segle passat hi hagué una forta inclinació en un sentit: aqueixa atenyé el seu punt culminant en l'epísodi de Fashoda, que semblà comprometre irreparablement les relacions entre tots dos països. En canvi, després Fashoda començà un moviment en sentit invers, que tot accelerant-se, ha produït l'Entente del 1904 amb totes les seves conseqüències, fins a la guerra mundial. Aquí, hom observa un nou punt d'atur i un principi de descens. L'analogia del pèndol deixa presagiar una nova acceleració d'aquesta impulsio; però no l'analogia única-

ment. L'Entente franco-anglesa nasqué quan, fallides, cap a les darreries del segle passat, les temptatives d'aproximació d'Anglaterra vers la Alemanya i deliniant-se sempre millor el perill d'una possible expansió alemanya, el govern anglès es veié en la necessitat de sortir-se de l'isolament i de prendre lloc a la política d'equilibri europeu tot girant-se de cara a França. La perspectiva de l'ajut anglès desvetllà l'irredentisme i els propòsits de revenja de França, assossegats fins aleshores amb oportunes diversions colonials. I d'altra part Anglaterra, una vegada damunt el nou camí, reputà convenient el fer valorar als amics i als enemics tota l'entitat del propi pes sobre la balança, primer vencent els puritans i els no puritans escrupols que l'impedien d'adherir també a l'entente amb Rússia, i després, defensant, àdhuc amb desvergonyiment, la política marroquí de França, treient tota possibilitat d'un acord entre aquesta i Alemanya: un acord que, el *chauvinisme* francès de banda, era aiximateix en l'ordre natural de les coses.

Però una vegada desvetllada França, una vegada desencadenada la guerra i vençuda Alemanya, Anglaterra s'ha trobat davant una situació imprevista, que havia d'obligar-la a reexaminar els seus plans.

La psicologia de França després de la victòria, és la d'un poble ben llunyà d'esperar un tal esdeveniment (retòrica a part, naturalment), i a la vegada convençut que mai més no seria possible de reunir una segona vegada les infinites condicions que l'han determinada; decidit, de consegüent, a treure'n tot el partit imaginable, a prevenir per qualsevol medi la resurrecció d'Alemanya; a abandonar-se a tots els embriagaments, i a treure's de sobre la folla païra de la seva mateixa victòria.

La política francesa del post-guerra s'inspira també d'aquesta psicologia. França ha volgut sobretot empenyer Anglaterra i Amèrica a ajudar-la contra el seu enemic; ha iniciat, amb el tractat de Versalles, el seu pla de desmembrament d'Alemanya, i cerca ara de desenrotllar-lo fora del tractat, afavorint el secessionisme bavarès, el no unionisme austriac, etc.; ha volgut destorbar-li tota sortida cap a l'Est, amb la creació d'Estat al confí occidental rus; cap al Sud, fent-se propícia una Hongria reaccionària i una Balcània sempre freturosa de sentir l'amo i d'acceptar el *pour-boire*; ha pretès d'imposar a Alemanya pesos inverosímils i indeterminables, treient-li al mateix temps tota possibilitat de subsistir; té damunt d'aquesta l'espasa suspesa de la gosada qüestió del Ruhr, de l'Alta Silèsia, de Danzig; i, encara, combat el bolxevisme amb l'esperança de fer ressorgir el gendarme lleial damunt l'altre flanc d'Alemanya; neutralitza amb oportunes compensacions tota possibilitat de retorn d'Itàlia pel vell camí; cerca de fer-se amics els turcs, perquè no renovin el passat patronatge.

En tot aquest amuntegament de plans, seria inexacte el parlar d'una qualsevol unitat política: és l'actitud de qui sentint-se perseguit, pres pels fantasmes, es rodeja d'obstacles de tota mena. Quan hom parla del militarisme francès, és lícit almenys de preguntar-se si es tracta d'una consciència orgullosa de la victòria o d'un sentit de folla païra. Nosaltres coneixiem una vella França victoriosa, que també batia desvergonyidament els esperons; però, *quantum mutata ab illa!* la França d'avui! No hi ha sinó de comú el rumor dels esperons, però l'esperit és ben divers; i la trepidació que sacseja els cors porucs ajuda a donar una valoració més exacta de la contemporània *France victorieuse*. Malgrat de tots els estrèpits llurs (semblants als d'aquell qui crida en negra nit per a donar-se delit), els francesos traeixen la íntima convicció—que és compartida per totes les nacions—que la victòria damunt Alemanya no és pas l'obra d'un poble, ans d'una multitud de pobles, i voldria, amb tots els medis possibles, tenir unida aquesta multitud, infundint-li

continuament una part de llur odi. Però a la consciència europea es fa sempre més generalment camí la molt més lògica conseqüència de la mateixa premissa: això és, que una victòria de pobles no pot pas ésser usufructuada com a exclusiu privilegi o monopoli d'un sol.

Donada aquesta situació psicològica i política de França, és clar que Anglaterra no tenia pas cap interès d'afavorir-la o de confirmar-la amb les pròpies forces; després no té pas cap desig de muntar indefinidament la guàrdia damunt el Rin. Tampoc Anglaterra no pot pas seguir l'antiga aliada en totes les seves pràctiques reaccionàries de les quals no se n'espera pas cap profit i en canvi se'n pot esdevenir una perillosa convulsió europea, que contrasta amb la pròpia fretura de pau i de tranquil·litat, necessàries per a fixar de nou la seva vida interna.

Aquesta actitud envers França és nada d'un consentiment bastant més general del que podria raonar-se de les forces equilibrades dels partits o dels grups parlamentaris. En llegir la major part dels diaris, sembla que res no hi ha de més ferm i inconcís que l'aliança franco-anglesa, i que només en aquesta radica tota salvació d'Europa. En realitat, res de més il·lusori. La veu dels hòmens d'affers, que parla més en les coses que els empàtics discursos del Parlament i en els articles de la premsa, s'expressa d'una manera ben diversa. L'aliança francesa, segons aquesta veu, ha fet el seu temps; i només ne resten els detritus, útils encara per a compondre de la pitjor manera una política de transició. Mantenint-se en aquesta aliança, seria per als anglesos el pitjor dels afers. Anglaterra guanyaria l'il·lusori avantatge de l'execució integral del tractat de Versalles per part d'Alemanya, quan aquesta n'ha comprès la impossibilitat i la inconveniència econòmica i política.

Per aquest discutible preu, Anglaterra hauria de fer el joc de l'imperialisme francès, que com ja comença hom a veure, és pitjor que l'alemany, pel fet mateix que té menor substància i també més fadiga i vana turbulència; un sentit elemental d'interessos, suggereix però als anglesos l'oportunitat de reequilibrar fins a on serà possible la potència alemanya i la francesa. Tant més quant el ressorgit militarisme francès, en la seva incauta turbulència, cala arreu incendis, mente la fretura per als anglesos és de restablir arreu la pau. És, en efecte, clar que Anglaterra no pot prestar-se al joc anti-bolxevic, no tenint res a guanyar de la Rússia reaccionària; o a la política francesa amb els Estats confinats amb Rússia—que li destorba el comerç bàltic; o a les maquinacions reaccionàries a Hongria o a les separatistes a Àustria i així successivament. Ultra d'un perjudici d'interessos particulars en cadascuna d'aquestes zones, els anglesos han de veure en aquesta política una temptativa de perjudicar en llur general i fonamental interès la de la pacificació europea, tan necessari a la represa de llurs indústries i de llurs comerços, i també al superament de la crisi interna que treballa llur país.

Està confirmat que aquesta manera de veure és bastant més general del que resulta de l'aparència per tal com, de fet, les relacions anglo franceses, a la base de determinades qüestions polítiques, s'han anat continuament refredant, per obra del mateix govern anglès i d'aquell mateix partit de govern.

Durant el 1920, les dissidències, ja latents, han tingut ben bé dos períodes de crisi aguda. Una primera vegada, a l'agost, en la qüestió de la política russa, quan França tingué la iniciativa de reconèixer el govern de Wrangel com a govern de fet de Rússia, i Anglaterra, per la seva banda es reservà plena llibertat d'establir relacions de comerç amb els bolxevics. El bell gest francès, del qual la victòria dels polonesos en fou el coronament, donà a Millerand, que n'era l'autor, la Presidència de la República. Apar un premi, i en canvi fou una pena, perquè havia de tocar al mateix home que havia estat elogiat immeritadament, el recaure sobre seu la responsabilitat d'una sèrie de despropòsits, que no escapaven al infims periodistes de província. La "gran" política francesa consistia en fomentar contemporàniament Wrangel i els polonesos sense capir que els interessos d'aquell i d'aquest eren contradictoris; i el crear contra la Rússia bolxevic el baluard d'una gran Polònia — mentre una Polònia qualsevol és interessada al manteniment del bolxevisme i a evitar tot retorn de l'antic règim. D'aquesta confusió francesa n'esdevingué: una pau rusopolonesa que els francesos cercaven en va de conjar; el desastre de Wrangel, que ni tan sols no temptaren de retardar; i, per limitar-me a les conseqüències certes (venent la suggestió que empeny a profetitzar malhaurances), el perpetuar la contradicció d'una política filo-polonesa i anti-bolxevic, el reeiximent de la qual significaria la clausura per a l'Occident, i per tant per a la mateixa França del camí d'Orient, Grandesa de Millerand! Jo no estrany pas que els anglesos no prenguin més seriosament els amics d'ultra-Mànega.

Entre tant una altra discòrdia covava per a madurar alguns mesos més tard, sobre el problema de la indemnitat alemanya. Per part dels anglesos hi havia no pas un romàntic sentimentalisme pacifista, ans el simple bon sentit: era admes que Alemanya havia de pagar, però s'hi afegia que, com és raonable en tots els afers, el pagament havia d'ésser subordinat a la seva capacitat econòmica; i que aquesta valoració havia de derivar-se de les atribucions merament tècniques de la Comissió per les reparacions, donat el caràcter eminentment polític de la qüestió en el seu complex. Per part dels francesos només hi havia—i cal dir-ho també—que una barreja d'obstinació i de perfídia, que es reforçaven l'una a l'altra. França insistia per l'execució integral del tractat, i entre tant, donat que aquest no establia la mesura de la indemnitat i calia, de consegüent, venir a aquesta determinació, França repel·lia de totes maneres el fer

conèixer les seves pretensions, i, acorralada, s'arribava a una transacció híbrida, feta, més que per a concloure, per a dilacionar encara tota conclusió. Hom podria judicar inconcluent aquesta política, si no fos, més realment, perversa, inspirada amb el criteri d'escampar damunt Alemanya tots els danys de la perplexitat i de la incertitud que pesen damunt la pròpia sort futura; no gens menys la inconclució acabarà tancant el cicle de la perversitat, per tal com França, persistint en la seva actitud, perdrà àdhuc els fruits que podia lícitament esperar d'una conducta més raonable. De moment França comença de recollir el que ha sembrat: si tampoc un terç no es deixa il·lusionar amb l'"idealisme" de la política anglesa, no gens menys, de la valoració comparativa d'ambdues polítiques, es dona compte que els interessos anglesos, en les seves explicacions internacional, són molt més conciliables amb els més generals interessos de pacificació europea, que no pas els interessos francesos que no tenen altra mira que la de subvertir i destruir.

L'antitesi franco-anglesa, destinada com és a desenrotllar-se, podrà tenir resultats molt beneficiosos, ultra que per a un terç, també per a França. La onada general d'antipatia que cobreix les més recents actituds de la política francesa, no pot ni ha de cobrir tot França, ans haurà d'empènyer-la inevitablement a través amargues desil·lusions, a considerar novament la seva actitud i a temperar més raonablement amb els drets i també els deures de la victòria. I per a atènyer aquesta meta, cal que França visqui al seu torn tota la crisi del prussianisme que està travessant i que sofreixi tots els mals que ha assenyalat als pobles per a combatre a l'enemic. *Talio esto*, segons l'antiga i eterna norma de les XII Taules.

Sota aquest aspecte educatiu, els francesos no podrien desitjar un pedagog millor que el poble anglès cuiraça a tota prova contra llurs aïraments, impassible a tots els insults, ferm en les seves línies. Mentre durant la recent crisi, la premsa francesa vomitava ultratges, l'anglesa al contrari, demostrava una gran tranquil·litat, i, només per a eliminar tot dubte de què això pogués dependre de sorditat, un quotidià sentí la fretura de desenganyar els francesos d'aquesta eventual creença. La fredor anglesa és verament un millor antídoto per a França que no pas la brutalitat alemanya."

Anglaterra i Alemanya

El senyor Guido de Ruggiero fa aquestes consideracions sobre l'actitud d'Anglaterra davant Alemanya:

"Després de la conclusió de la pau, molts de "competents" anglesos han estat tramesos a Alemanya per diversos diaris i associacions, o per llur espontània iniciativa per a observar i recontar. Llurs judicis han estat, com era de preveure, discordes; segons la tesi política que aquests volien amb llurs constatacions confirmar han accentuat els colors en un sentit o en un altre. Els lliberals i els socialistes, generalment, que volien acreditar, àdhuc amb raons morals, la tesi de la represa de les relacions cordials amb Alemanya, o almenys la de la reducció d'una indemnitat absurda i impagable, han descrit una Alemanya envilida, deprimida, mancada de tot, incapaç d'aixecar-se. Els articles publicats alguns mesos ha damunt el *Daily News* per l'ex-director Gardner, en forma vivaç d'impressió de viatge, tingueren en el públic, donada la seriositat de l'escriptor, un eco llarguíssim. Segons els conservadors, al contrari, les condicions d'Alemanya són tot l'oposat: i el *Times*, la *Morning Post*, etc., empenyen cada dia l'opinió pública anglesa a ésser inflexible en les seves peticions, amb suggestius quadres sobre la prosperitat dels alemanys, per obra dels respectius corresponents.

Aquest partidisme de judicis és inevitable; i d'altra part no cal pas admetre que els uns siguin veritables i els altres falsos de soca-rel. De qualsevol país del món hom pot dir avui per la mateixa raó que està bé o que està malament, segons es mira, per exemple, el relatiu benestar dels individus o les desastroses condicions dels balanços estatals o que sense gran compte es prefereixin algunes circumstàncies damunt d'altres. Això de totes maneres no dóna sinó un indicatiu bastant relatiu de la situació; però té la seva importància com a prova del fet que les consideracions d'ordre polític són sempre al primer pla; i l'antitesi dels conservadors i dels lliberals no fa sinó reproduir una d'entre les dues concessions de la pau, l'una de quals es decanta a la intransigència francesa i és patrocinada més aviat per esperit de solidaritat amb la política de França que no pas per convenciment de la seva intrínseca bondat i eficàcia; mentre l'altra tendeix a socavar el tractat de Versalles i a fundar damunt bases ben diverses les relacions recíproques dels vençuts i dels vencedors.

També en això m'ha calgut convencer-me que l'opinió dels lliberals i dels socialistes és i s'adapta millor a la veritat de les coses; pel fet mateix que no està afectada per cap pòstum sentimentalisme (la qual cosa m'havia dut a maliciar-me, tant més tractant-se d'anglesos), però està adaptada a la manera de veure dels "hòmens d'affers". Quines raons, diuen aquests, tindria Anglaterra per a persistir en l'hostilitat contra Alemanya? Abans de la guerra cadascun d'aquests països era el millor client de l'altre; el desenrotllament de les indústries i dels comerços anglesos i alemanys era en gran part confiat a llurs respectiva clientela. La guerra ha suscitat la il·lusió que l'un dels dos progués aprofitar de l'eclipsament de l'altre; però l'experiència dels darrers dos anys ha mostrat ço que actualment pot aparèixer com a una veritat banal: que la guerra no és pas bon sistema de transacció per a les controvèrsies econòmiques. La indústria anglesa, que s'havia d'a-

profitar de l'anul·lament de l'alemanya, hi ha perdut: no tan solament la capacitat productiva, ans també la de col·locament dels productes (que al seu torn obra immediatament damunt la primera), és naturalment reduïda, el marge de la desocupació, i amb això el perill social, s'ha aegantat; i d'aquest incòmode trasbals són els consumidors aquells qui més ne sofreixen. La vida econòmica dels pobles és solidària. Heu's ací el tràgic ensenyament de la guerra; i seria follia el no declarar-se ja instruit d'aquesta veritat i prolongar, amb una artificiosa persecució de l'estat de guerra, la dura lliçó. D'aquí la necessitat de restablir Alemanya, per quant és possible, en condicions d'eficiència, i d'alleugerir-la de molts d'aquells pesos que només una vindicativa follia ha cregut d'imposar-li amb el tractat de Versalles. Afegim que aquest és també l'únic camí per a poder aconseguir d'Alemanya aquell tant d'indemnitat "líquida" que sembla raonable pretendre, i a la vegada estalviar les pèrdues certes derivades de l'obstinat propòsit d'exercitar una vana coerció. Raons d'oportunitat política confirmen aquest programa econòmic: per tal com, destruir un poble, amb la violència també, és un absurd, i la ressurrecció d'Alemanya és inevitable, és aconsellable el temptar de fer-la ressorgir amiga abans que veure-la ressorgir enemiga. També des d'un punt de vista purament conservador, la greu pertorbació d'Europa, que mou més l'estabilitat de l'Imperi anglès que no pas una guerra guerrejada, deriva en gran part de l'estat d'agitació del paísos que com és ara Alemanya, eren els presidis de l'ordre i de l'autoritat: ajudar-la a refer-se significa servir més generalment la causa de tota la reconstrucció europea.

També en els ambients conservadors d'esperit més obert i pràctic, aquestes consideracions tenen molt de pes. Només hi ha irreductiblement adversos els vells elements aristocràtics i reaccionaris que formen el públic de la *Morning Post*, els neomilitaristes, que havent d'ara ençà traspasat a les pròpies botes l'esperit prussià, volen premunir-se contra la possibilitat que els sigui novament sotret l'ambicionat monopoli; i els francòfils, als quals la tradicional autoritat del *Times* que els capeja, sembla atribuir un nombre i un pes molt superior al que tenen en realitat. D'aquests centres anti-alemanys l'odi teutònic ve continuament renovat, i té com a aliat seu propici la mateixa tenacitat del temperament anglès, que ha preservat de la dispersió les llargues reserves d'odi acumulades durant la guerra. Això explica com en una part no negligible de la població, o millor de les *élites* dirigents, estigui encara acreditada una semblant orientació política de mera revenja, tot i essent contrària als més elementals interessos del país. I jo no sé pas oblidar amb quanta de cinica fredor sabé el *Times* fa alguns mesos revivir les encara no closes llagues de la guerra, per a suscitar un chor de desaprovacions a una iniciativa, altament humanitària, del cos acadèmic de l'Universitat d'Oxford, que demanava als estudiosos alemanys de demetre les passades animositats i de reprendre amb esperit de cordialitat les interrompudes relacions científiques. Però tot i les protestes dels diaris, la *réprise* amb Alemanya, inevitablement lenta pels innombrables obstacles encara no allunyats, és no gens menys continua, així sota l'aspecte comercial com sota l'intel·lectual. Els *shops* tornen a vessar d'objectes *made in Germany*; la música alemanya és acollida triomfalment damunt els escenaris; les darreres novetats intel·lectuals, Espengler, Einstein, susciten interessos curiosos i assidus.

Jo he tingut la impressió que en relació al problema alemany la resultant de les forces polítiques i per tant l'acció del govern, tenia un valor positiu comparativament major que no pas en relació al problema rus. No sé pas si això depèn del fet que fa passivitat dels contrastos és menor a la suma dels impulsos i de les suggestions per a un *rial·lacionament* de les relacions amb Alemanya és major; però és cert que el Govern està en situació de desplegar en aquest sentit una acció més enèrgica i sollicita sense masses tergiversacions i masses arrepentiments. I àdhuc el consentiment dels diaris conservadors—si hom exceptua naturalment el *Times* i algun altre diari—em sembla més prompte i espontani; sense dubte, el gripau bolxevic deu ésser bastant més dur de digerir.

Un dels mèrits majors almenys de la versalitat de Lloyd George és d'haver-se desenganyat de la possibilitat i de l'utilitat de la pau cartaginesa, festejada pels seus col·legues francesos. Convençut, si no de la necessitat d'una immediata revisió del tractat de Versalles, almenys de l'oportunitat d'adaptar-ne la duresa de la lletra al nou esperit més acomodant, ha estat tempestivament fautor de la política de "represa de contacte" amb els representants germànics, que acabarà d'hora o tard amb prevaldre a corregir molts dels més greus errors del tractat. No és pas poca cosa que Lloyd George hagi reeixit a rossegat al seu darrera en els diversos convenis europeus el remorós mesti francès i que l'hagi posat a Spa, inofensivament en presència dels alemanys. El resultat positiu d'aquests encontres pot verament considerar-se escassíssim; el procés final concordat per la determinació de les indemnitats pot considerar-se amb tota raó com a un dels més deformes *mostriciatolls* de la burocràcia; però no és pas únicament amb aquestes dades que hom pot mesurar la importància de les obres realitzades pel govern anglès. Hi ha resultats superiors, que, si encara no han estat traduïts en concrets tèrmins polítics, tenen en canvi un notable pes moral: França se sent cada vegada més isolada i comprèn que no pot pas esforçar-se fins a la inversemblança a posar en primer lloc la seva intransigència; Alemanya se sent sempre més apuntalada en la seva

resistència contra demandes exorbitants; i totes les altres potències, directament o indirectament interessades en la controvèrsia, acaben per comprendre de quina part estan els interessos de la pau. El programa de l'execució íntegra del tractat de Versalles ha perdut en aquest any darrer bastant més de terreny del que no sembla derivar-se de les eclèctiques fórmules conciliadores amb què les cancelleries aliades s'esforcen de predicar-ne el respecte, al·legant una problemàtica concòrdia. La incoherència i la bestialitat de ramada no poden ésser massa sòlidament atrinxerades en les pròpies posicions; bastarà una batzagada més forta per a fer trontollar, amb tot i els falcons francesos, l'edifici mastodòntic. I els anglesos, als quals no podrà ésser negada la sagacitat, semblen preparats, molt millor que no pas qualsevol altre poble, a aquestes eventualitats."

IRLANDA

La casa "Plon-Nourrit & C.", de París, ha editat una sèrie de llibres amb els quals, sota el títol genèric de "Problèmes d'avui", vol fer conèixer els costums, la política i les qüestions econòmiques de l'estranger. "Irlanda sublevada" del senyor Silvain Briollay és un d'aquests estudis ple de dades emocionants i de vistes precises, ponderat i exacte. De la lectura d'aquesta narració intel·ligent del senyor Briollay hom s'adona, així com li deu esdevenir a l'autor enfront dels fets actuals i de la història, que el cor se li en va amb Irlanda; que en el fons una commiseració li naix per Anglaterra que, fatal, es tapa la cara i executa, i que el fàstic se li augmenta per l'Ulster carceller encarregat d'un rol tan antipàtic com remunerador.

Antecedents històrics

"La insurrecció actual d'Irlanda, diu el senyor Briollay, és una revolta nacional que s'explica per la tradició històrica. Deu vegades d'ençà que la conquesta de l'illa fou duta a terme pels anglesos, que l'hora fos avinent o que no ho fos, que es tingués o no l'esperança de reeixir, els inflexibles vençuts rompen les prescripcions per a protestar i afirmar amb el propi sacrifici que no s'havien pas venut. Heu's ací les dades de les successives rebel·lions anterior a la d'ara: 1641, 1649, 1689, 1782, 1798, 1803, 1848, 1867.

Els polítics ulsterians són grans senyors, grans propietaris, grans industrials, el tot assaonat d'emfàtica gravetat i beateria protestant, que no tenen cap interès en què l'afer d'Irlanda trobi una solució, qualsevolga que sigui. Més aviat els convé que el problema d'Irlanda no tingui solució. Si demanen la secessió de tot l'Uster els nacionalistes hi seran quasi tan forts com ells. Si admeten una referendun per a determinar els comtats que desitgin la secessió, tindran si, majoria en aquests comtats, però de nou no els n'hi restaran més de quatre: Armagh, Derry, Antrim i Down. I sigui el que sigui l'arranjament en tots perdran de guisa automàtica els alts llocs de l'administració, lucratiu i influents. L'Ulster orangista, és en el fons, un sindicat de privilegis per al qual tot canvi d'ordre de coses significa un desastre. La intransigència no és, doncs, fet i fet, caprici ni fruit d'una noble idealitat, ans una condició d'existència. Heu's ací què cosa explica l'ascens de Sir Edwar Carson, arribat a ministre en el govern de guerra i que alguns volien elegir en comptes d'Austin Chamberlain per líder del partit conservador als Comuns. I caronistes són lord Birkenhead (ex sir Frank E. Smith), Mr. Short, Mr. Walter Long, Mr. Denis Hanry, Sir James Craig, membres del govern.

L'orangisme és una mena de cos estrany, deu d'inflamació i de purulència per l'organisme al qual roman lligat.

Abans de la guerra hom podia sentir palpanat atentament el pols de l'opinió irlandesa, batre-hi encara sordament l'anti-britanisme, endormiscat però, i com engaviat. Després de 1848 i de l'escaramussa de Smith O'Brien la rebel·lió crònica, tret de l'espasmòdic moviment fení, s'havia restringit a l'oposició constitucional. Durant cinquanta anys, sota Isaac Butt, Parnell i Redmond, Irlanda reclamà al Parlament de Westminster i pels camins legals, la concessió de l'autonomia o Home Rule, que després de mil esculls, malgrat de la resistència dels conservadors i el vet dels lords fou votat definitivament el 25 maig 1914.

L'Ulster

Heu's ací l'obstacle més fort que els govens anglesos, creat en el seu temps per Anglaterra, que fa impossible l'entesa. L'origen històric de l'Ulster protestari és de l'any 1688. Hom recordarà que en aquella data el príncep Guillem d'Orange, *stathouder* d'Holanda i gendre del rei Jaume II d'Anglaterra, destronà al seu sogre i el llançà fora d'Irlanda després de la batalla de Boyne; doncs bé, es diuen orangistes aquelles gents, protestants de religió, immigrants d'Anglaterra o d'Escòcia al nord-est de l'illa i a l'entorn de Belfast, que prenen per bandera el nom del príncep d'Orange vencedor del rei Stuart i papista.

L'any 1912 el orangistes signaren un *covenant* en el qual es comprometien a rebutjar, si fos precis per les armes, tot acte del Parlament que tendís a rompre l'Unió, acomplerta des de l'any 1800, entre la Gran Bretanya i Irlanda. L'amenaça hauria estat un *bluff* inofensiu sense la potent oposició conservadora anglesa que l'avalà l'any 1914 amb un altre *covenant* anàleg al dels ulsterians.

La potència de l'Ulster és difícil de fer-la comprendre; però és un fet que no comptant sinó amb

una cinquena part dels sufragis irlandesos, pot més ell sol que les altres quatre parts.

Això s'explica per la seva acció dintre la política interior d'Anglaterra, per la qüestió de l'Ulster i per la reacció que com a torna dona als representants ulsterians a la Cambra dels Comuns un poder desmesurat.

L'Ulster refusa per principi tota separació de la Gran Bretanya. Quan el partit liberal és al poder, l'Ulster esdevé naturalment el terreny vers en l'oposició conservadora assaja d'atraure al govern per fer-lo caure apoiant-se en el pretext del patriotisme britànic. Els *toris* agreugen sistemàticament l'afer de l'Ulster per pura maniobra de política interior.

Però és cosa prou sabuda que aquell que vol tenir agents abnegats els ha de pagar. I els hòmens de Londres no es poden pas substraure de correspondre als hòmens de l'Ulster a proporció de llur esforç. La qual cosa els dona una importància totalment fora de tot amb la importància real de l'orangeisme.

Els primers temps de la guerra civil.

D'aquí arrenca la guerra civil preparada obertament per Sir Edward Carson amb el seu aixecament de *Voluntaris ulsterians*, als quals oficials britànics de la reserva ensenyaren la instrucció militar i que les col·lectes fructuoses fetes entre els magnats del partit *tory* servien per a equipar a armar. De per tot arribaren armes: de la mateixa Anglaterra principalment i d'Alemanya. La gent de Belfast deia llavors públicament que abans de caure sota la mà del Parlament de Dublín preferien cridar a l'emperador alemany "príncep dels protestants".

En constatar aquesta crida a la violència la Irlanda nacionalista s'inquieta i per l'octubre de 1913 es comença de veure pels carrers de Dublín les companyies de *Voluntaris irlandesos*. Redmond tot sencer i confiat en l'acció parlamentària continuava negociant en lloc d'obrar; i un abís s'obria entre ell i la Irlanda nova. Asquith i el seu govern liberal esporuguit pel desafiament llançat per l'oposició i l'Ulster a ell, al Parlament i a la llei, cedia admetent a la primavera de l'any 14 que l'*Home Rule* fos votat per Irlanda mitjançant un referendun per comtats. Coosa inadmissible pels nacionalistes puix representava la divisió de l'illa entre dos poders. Contra el vot de les quatre cinquenes parts del país s'hi feia prevaldre la voluntat d'un ínfim nombre d'immigrants.

En aquest entremig esclata la guerra d'Europa, i Redmond oblidat dels indicis descoratjadors promet solennialment al Parlament de Londres l'ajut sense reserves d'Irlanda. Els irlandesos s'allisten en massa, i la resposta a llur generositat no es fa pas esperar gaire. L'*Home Rule Act* signat pel rei el 18 setembre i inscrit al *Statute Book* del regne, resta suspès per una *ordre en Consell* donada justament tres dies abans, fins a sis mesos després d'acabada les hostilitats! La proposta feta pels *Voluntaris irlandesos* de transformar-se en exèrcit territorial de l'illa, el ministre de la guerra lord Kitchener la refusa sense explicacions. Als hòmens d'Irlanda que anaven al front se'ls negava un dret concedit als escocesos i als de Gales, de servir en unitats, en quadres i sota insignies nacionals. L'enorme majoria catòlica sistemàticament deixada a les files es veu comandada per oficials quasi exclusivament protestants. I per fi Sir Edward Carson, líder orangista, entra al gabinet de guerra, cosa que fou considerada per molts com una injúria personal i una provocació.

Les raons són prou fortes per a justificar l'estonament progressiu de l'allistament. Els nacionalistes extremats havien predicat sempre l'abstenció; i els aconsetiments d'ara ¿no semblaven afirmar llur convenciment?

Així arribà la "Setmana de Pasqua", l'aixecament de 1916. Les testes sàvies n'eren adversàries però les testes folles guanyaren en velocitat i les posaren davant el fet acomplert. Potser també algunes excitacions de Berlín, puix no s'oblidi que eren aquells els mals dies de Verdun. Els insurgents posseïen Dublín contra les forces regulars, proclamaven la República i no es rendirien fins que la grossa artilleria els aniquilés destruint el barri central de la ciutat. Després, setze cabdills són afusellats i un miler d'hòmens empresonats i deportats a Anglaterra.

Aquesta revolta inesperada, desconcertant caigué del cel com un llamp. L'innocent optimisme del bon Birrell, ministre per Irlanda no l'entén. D'on venia? Tot d'un cop l'imputà als Sinn-Fein.

Els Sinn-Fein, era llavors un petit grup de nacionalistes intransigents, el programa dels quals constava de quatre paraules: Irlanda sense els anglesos. Nombre dels seus eren vinguts de la Lliga gaelica fundada l'any 1893 per l'estudi i el reviscolament de la llengua, de les arts, de les tradicions cèltiques i que sense tenir-ne esment, sense volguer-ho, potser, havia fiblat a fons el patriotisme, desvetllat la consciència i l'orgull d'ésser si mateix en la pregonia de les ànimes; quan hom és sortit per a desanglesar-se és difícil de restar a mig camí. Del pla acadèmic, la Lliga, balancejada pel seu propi pes, lliscava vers el moviment polític per l'alliberament. Els sinn-feiners formaven entorn d'Arthur Griffith el teoritzador de la doctrina. Griffith havia publicat l'any 1905 un estudi demostrant com Hongria s'havia desfet de la dominació austriaca, sense la menor violència, ignorant, simplement, Àustria. A la llum d'aquell exemple proposava per la Irlanda un programa de no-cooperació pacífica anàleg al que Gaudí recomanava a la Índia. Però aquestes idees no tenien, l'any 1916, ni influència ni un nombre suficient d'adeptes; la gent assenyada considerava als que ho eren com a caps calents o il·luminats. Inútil és dir que le "Setmana de Pasqua" no fou obra d'ells, sinó d'un petit grup compost on figuraven, es cert, intellectuals de tendència

sinn-feiner com Pearse i Mac Donagh, però també llibertaris com Conolly i restes del fenianisme com el vell Tom Clarke.

No gens menys, com fos que els redmondistes creguessin hàbil el desentendre's de tota solidaritat amb el moviment, la cosa fou atribuïda completament al sinn-feiners. I s'esdevingué el cas singular que ço que havia només una follia militar s'esdevingué una operació política de primer ordre. Pearse i els seus no havien vençut els saxons, és cert!, però llur sacrifici conquistà els gael. I de la responsabilitat on els redmondistes s'havien pensat clavar als Sinn-Fein com a una picota, fou, per a aquests el més legítim pedestal.

Ja no era l'artificiosa Convenció en la qual Lloyd George afectà, sense intenció sincera, de cercar una solució al problema irlandès, la que podia aturar l'ascensió del Sinn-Fein. Al revés: el seu lamentable avortament i la repressió cruel en què Anglaterra es complagué—morts admirables i patètiques en les quals la sang celta excel·leix i que valen per la conversió d'un poble com deu anys de propaganda,—augmentaren encara els ressentiments contra l'Imperi. I la prova de què Irlanda es decantava vers els seus defensors extrems fou les primeres eleccions parcials que se succeïren: el comte Plunkett, pare de dos afusellats i De Valera condemnat a mort, s'emportaren la total victòria sobre llurs concurrents.

Però un nou esdeveniment, una nova imperícia de Londres s'acomplí encara a l'abril de 1918 que agrenjà i féu insoluble la situació. El Parlament pretingué d'imposar l'allistament i Irlanda es redreçà unànime. Municipalitats, prelates catòlics, caps treballistes, líders sinn-feiners i líders constitucionals es confonen en una sola veu contra la gosadia de Westminster. Pels redmondistes aquest fou el cop de gràcia. ¿Per ventura, en la guerra dita per la llibertat de les nacionalitats Irlanda privada dels seus drets nacionals, privada de l'*Home Rule* aguantaria l'afront de veure's arrencar els fills sense que els representats elegits els concedissin? El mariscal French que no coneixia altre manera de governar que l'amenaça i la violència, ordena arrestacions en massa però no assoleix cap gros reclutament i acabà d'omplir de fel els corbs.

Poc temps després vingueren les eleccions generals. I contra totes les arbitrarietats del castell de Dublín els rebels guanyaren 73 dels 105 llocs, deu dels quals foren dels constitucionals, gràcies a enteses locals pactades amb els sinn-feiners contra els orangistes.

El partit parlamentari havia passat a la història. Redmond mort nou mesos abans d'aquest aconsetiment, no patí la tristesa de veure soterrada l'obra de la seva vida.

El 21 gener del 19 als diputats sinn-feiners reunits en Dail Eireann al Palau Municipal de Dublín, llançaren al món una declaració d'independència. Heu's ací els primers governants del novell estat: De Valera fou elegit president de la República i primer ministre; Griffith, vice-president; O'Kelly, president del Dail. Llur programa era fer escollir Irlanda com a nació independent a la conferència de la pau. Fracassaren. I fou llavors que ja sancionat el tractat de Versalles De Valera se'n anà a Nord-amèrica per combatre en una amplíssima propaganda la ratificació. Els primers dispars sonaren, les guerrilles esdevingueren poc a poc l'esgarripança de cada dia. El terror s'iniciava. Era per la tardor de l'any 19.

LA REPÚBLICA IRLANDESA

Apeicologia del Sinn-Fein.

"Ço que frapa més del pensament Sinn-Fein, és el seu caràcter extremista, és a dir, la determinació neta i deliberada d'ignorar ço que és per no atorgar atenció i àdhuc existència que a ço que té el dret d'ésser. Res tan extrany a l'esperit de compromís i de mercadeig, car als anglesos. ¿Què volem? diuen. ¿Aventades econòmiques? ¿Una millor instrucció pública? Hom pot sempre discutir". "Aneu-vos-en abans d'Irlanda, respon Griffith en el seu discurs de Manchester; la qüestió és prejudicial. Després parlem." No gens menys el nom d'extremistes desagrada als sinn-fein. Valera en protestava recentment a Amèrica, de guisa bastant pertinent i peremptòria: "Reclamem,—deia—sense reticències la llibertat íntegra per al nostre país, vella nació de formació original: i es diu que som extremistes. I vosaltres, americans, quan feuieu exactament pel vostre, que no era més que una colònia anglesa, ¿ereu també extremistes?" Però ja es comprèn quin so fa una tal resposta. Despullen el mot del desagradós matis que li dona el llenguatge corrent, doneu-li el seu sentit propi, i la rèplica del líder a l'acusació d'extremisme esdevindrà extremadament extremista. En altres tèmens, si hom cerca en el fons d'aquests hòmens ¿què hi troba? Una fe plena en el poder de les idees, en la inevitable superioritat del dret. Heu's ací ço que explica llur resolució inflexible en un pas que els realistes jutjarien desesperat, quan la victòria d'Anglaterra en la guerra universal eleva al curullament la desproporció, gairebé irrisòria, de forces entre l'enorme Imperi i el seu minúscul adversari. Però no! Perquè torcer-se, pactar, compondre amb l'enemic, si és cert, certíssim, que ha d'arribar a dia de justícia absoluta, de reparació i de triomf? I si ara hom cerca encara a aquest idealisme radical una causa profunda, cal, creiem, trobar-la en la composició del partit i en el fet que el Sinn-Fein és un pensament específicament irlandès.

Sense dubte que es pot trobar fàcilment en el pensament francès del segle XIX, la mateixa confiança entusiasta en la potència de la idea; hom citaria Quinet, Hugo, Michelet... Però, ultra que el bon nom-

bre de francesos que els considerin (en això, s'entén) com uns solemnisssims necis, en els altres la confiança no suposa pas l'abandó d'un positivisme si tan convé irònic; allò que cal pròpiament esperar, no és pas no se sap quina aparició messiànica de la justícia, ans que els abusos de la força acabaran per reunir en contra d'ella i al servei del dret, unes forces superiors; car el dret sense la força, ¿què seria? Aquest és, em sembla, el matis—passablement crític,—de l'opinió mitja francesa.

La gent d'aquí és d'altra manera. Llur creència és un acte, intuïtiu i directe, de voluntat, d'imaginació i d'amor; és una d'aquestes formes mentals que produeixen els irlandesos, tot naturalment, més pròxima del sentiment que de la idea, de la poesia que de la lògica, i on la ment tant més potent com més és confosa, emet còmodament les forces inconscients de l'ànima; en el fons és un estat religiós.

D'ací naix que per a ells no hi ha pas a la llarga una harmonia entre la justícia i la força, sinó una immediata i substancial identitat: "Els pobles que han pres part en la gran guerra, deia un dia Robert Brennaut, delegat per la propaganda del partit, han combatut contra el militarisme i per la llibertat de les petites nacions; i això agència l'alliberament d'Irlanda." Raonament just amb l'abstracte, vaig objectar-li jo: "Però el sol fet de la guerra ha enaridit certes tendències a les decisions per la força i les nacions satisfetes o lasses es repleguen bastant naturalment dintre llur egoisme i no en sortiran pas fàcilment pel sol interès d'Irlanda; i l'actitud d'Irlanda envers els aliats podria ésser ben nociva a la seva causa..." Aquestes objeccions realistes ni el van lliscar, tancat com estava en la seva abreuçada visió que, de la guerra pel dret, Irlanda no podia deixar de sortir-ne lliure.

Un altre explicava que el Dail Eireann essent l'únic que tenia el sufragi del poble irlandès i l'únic també, per conseqüència, que tenia dret a la seva lleialtat, era el govern *de facto*. "No, li deia jo: *De jure*, si us plau, però no pas *de facto*; el govern *de facto* és aquell qui trameta els seus adversaris a la presó." No importa, no es volgué convèncer i restava aferrissat a la seva opinió. "La dominació anglesa, repetia, essent il·legal, *de fet* no existeix." A ell també, cas curiós, la distinció li fugia entre l'ideal i el fet.

Aquesta gent són milenaris que esperen una auroa amb la certesa de la fe, tan segurs del triomf com del dia de demà. És això el que dona aquesta intransigència a llurs reivindicacions. El que els fa obstinats inaccessibles a la desesperació. Però aquest misticisme de la justícia és també ço que dona, o jo m'erro força, a llur pensament un tot tan pròpiament irlandès.

"Les tres categories socials en les quals hom troba més "cebes", deia un banquer jocós són els oficials, els professors i els clergues." Ço que el nostre astut cavaller d'indústria deia en to de menyspreu tomba fàcilment a l'elogi: si aquesta gent que ell anomena són inhàbils per defensar llurs interessos privats és perquè empleen totes llurs activitats per finals superiors. Doncs bé! El Sinn-Fein no té altres caps que aquells hòmens, i això és, potser, una segona explicació de l'idealisme del partit. De Valera és un antic professor de matemàtiques, els menys terrenals dels professors... Eoin Mac Neill, cap dels voluntaris irlandesos l'any 1916 i avui diputat per l'Universitat nacional d'Irlanda, és un dels millors celtitzants d'Europa i professor d'Història antiga d'Irlanda a l'University College, de Dublín. Mac Donagh, afusellat després de la rebel·lió, era assistent al mateix col·legi i poeta distingit. Pearse, president del govern provisional, afusellat també, temptava una experiència pedagògica en la seva escola de Rathfarnham, a les portes de Dublín, en un bell parc d'aigües mormolants, gairebé abandonat, on hom diu que Robert Emmet, proscrit, vingué més d'una vegada a esperar sota els grans arbres la seva promesa la bella Sahara Curran. Avui l'estat major del partit agrupa entorn de Griffith i De Valera, alguns advocats, metges, professors, àdhuc estudiants, tots d'una extremada joventesa i fogosos a proporció. Pocs hòmens d'affers entre ells, grans industrials ni banquers; és cert que aquesta mena d'hòmens són sempre rars en l'oposició revolucionària, on la política no paga... L'Universitat nacional, en els seus tres col·legis de Galway, Cork i Dublín, guanyada cada dia més pels Sinn-Fein a mida que creixen les noves generacions ha elegit d'una sola vegada vuit sinn-feiners membres del Senat,—esdevindrà un planter de cabdills. No és pas en aquests medis intel·lectuals, alhora honor i perill pel partit, allà on hom es pot disposar als mercadeigs i a les transaccions; res tan íntegre com un home de pensament que no creu equivocar-se.

Perill pel partit, he dit, perquè la política, que és un afer, voldria a vegades hòmens d'affers i s'acomoda malament amb les doctrines agudes. Però honor també per la propietat d'aquests caps. Pel que es declara, avui, partidari de la República irlandesa, no hi ha més que cops a rebre i cap profit: aquells qui s'hi arriben és evident que no són emposos per res més que l'entusiasme i l'abnegació per la idea: també nosaltres coneixerem temps tan afortunats, sota l'Imperi... Un tal desinterès imposa el respecte, àdhuc dels adversaris. Certament, el coronel Moore és simpàtic al Sinn-Fein quan, saludant els afusellats de 1916, proclama que "haurien estat la més fina flor de qualsevol nació". Però també, tal diari purament anglès deplorea—senzill sentiment o invitació insinuant?—que aquesta joventut, els diputats elegits l'any 1918, en comptes de malgastar llur talent, que és gran, en la persecució d'una independència química, l'empleessin en l'aixecament econòmic d'Irlanda, que en col·laboració amb l'Anglaterra seria factible en pocs anys. Altre els admira perquè atravessaren sense ni una defallença—i són setanta,—"la prova del diner"; quasi tots són pobres: per la

major part d'ells, les 400 lliures que s'atorguen als parlamentaris britànics representarien l'al·leujament: ni un no ha volgut prestar l'obligatori jurament d'al·leujança al rei, ni un no ha tingut ni la noció d'una temptació possible.

Cada un d'ells reprèn en tota simplicitat la vida que portava abans de l'elecció; l'un retorna a la sala de dissecció, l'altre al seu despatx, l'altre a la seva classe; De Valera, pobre i que no habita a Dublín, perd el seu temps anant en tren i refusa molt de temps que s'agregui un auto al servei. Demà, si la llibertat arriba i el poder amb els seus profits, hom veurà segurament els hòmens polítics fer negocis i rodar en Rolls-Royce; però avui és cosa ben corrent la de reconèixer un "ministre" irlandès en el passant amb cara de joventol bonhomia muntat en una bicicleta enfangada, l'impermeable deslluït i un barretet migpartit degotadís sota l'aiguat. I encara que sigui poc, la cosa no deixa d'ésser bonica i singular.

Existeix entre aquests hòmens una emulació d'honor: heu's ací llur veritable lligam. Recentment un diputat sinn-feiner, Ernest Blythe, passava pel consell de guerra. Poc de temps després de l'assassinat de Hunt, se li havia trobat a sobre una carta manuscrita proposant el boicot de la policia, i s'assaja de lligar ambdues fetes. Blythe era promès; ¿temia una separació massa llarga? ¿Era aquest el seu veritable sentiment? El fet és que en lloc de limitar-se a provar que la carta no era seva, afegí que no reflexava les seves pròpies idees. I era curiós de sentir entre els seus com una mena de disgust, de tristesa, quasi com una censura inexpressada per aquella "feblesa". Per gràcia de Déu, pagà l'acusació amb un any de presó: això el va salvar.

El delit, al contrari, amb que cadascú al seu torn, pren, amb tota simplicitat, el camí de la presó, el desinterès evident dels caps són de guisa permanent i en si la més eficaç de les propagandes. La repressió que seguí a la setmana de Pasqua, l'agrauament de les mides de rigor fan la resta.

Per això les conversions són freqüents i testimonien a vegades la força singular d'atracció de la doctrina. El fill d'una vella família d'origen normand, el qual pare, baronet hereditari, era diputat redmondista, en veure l'any 1916, vora d'Oxford, on estudiava, els diputats irlandesos de la rebel·lió, se sentí seduït, i rompent amb tot el seu món, poc s'en faltà, l'any 18, que no fos candidat republicà contra el seu propi factor. Avui és secretari de "l'ambaixada" republicana a Washington.

Però el més bell de tots els casos de conversió espontània davant els hòmens i les coses, és el de Barton. Protestant, anglès de raça, *lanlord* de comtat, Barton posseïx un gran domini en el comtat de Wicklow. Abans de la guerra formava part dels voluntaris irlandesos; llavors de l'escisió dels voluntaris redmondistes i els voluntaris sinn-feiners, seguí als primers i esdevingué oficial de l'exèrcit anglès. Quan esclatà la rebel·lió es trobava a Dublín; el coratge i la lleialtat dels insurgents—que desaprobava—l'emocionaren; la repressió el trasbalsà de disgust; i el sentiment nasqué en ell de què el seu lloc no seria mai a les trinxeres de França, on s'hi defensava l'Imperi, ans a Irlanda, on s'hi combatia per la veritable pàtria; Barton obté que se'l desmobilitzi com agricultor. I allà en les seves terres de Wicklow, amb l'ajuda de l'ambient, fa el pas. Es presenta a les eleccions sota la bandera tricolor i surt elegit. Ben tost agafat, internat a Mountjoy, reix en una d'aquestes rocambolesques evasions per les quals es torna folla Irlanda; roman dos anys *on the run*, apareguent després en un petit cercle d'amics segurs, acorralat, inagafable. Représ a principis de 1920, és per amenaces verbals contra la vida del lord-lloctinent, condemnat pel tribunal marcial a deu anys de treballs forçats, commutat després per tres de la mateixa pena. Avui és a la presó de Portland, vestit amb la tela reglamentària, afaitat, reduït a l'insuficient comú de la casa, no tenint dret a altra cosa més que a una carta i a una visita cada quatre mesos, vivint entre forçats. Doncs bé: l'evolució d'un Barton és sols un tipus de centenars d'altres multiplicaran; ço que el temptà a ell sedueix a totes aquelles generositats un poc folles, joventols i romancesques que l'Irlanda compta: en un país semblant és la massa.

¿Quines són, hom dirà, les potències morals que dicten a aquests hòmens joventols un llenguatge i una actitud així? Són els uns mòbils d'ordre privat i altres més amplis. Entre els primers s'hi comptaria, de la vanitat joventol a l'amor de la glòria en el sentit més elevat. Penseu-hi! La majoria no té pas trenta anys o els té totjust; s'han endut contra les més velles barbes, contra la més sòlida xarxa d'organitzacions polítiques, la més completa, la més delirant victòria; i és el Sinn-Fein, aquesta doctrina romana, la que de la nit al dia els ha consagrat capítol: que almenys siguin dignes d'ella! Sant-Just era també terriblement seriós: i tenia vint-i-cinc anys.

D'altra part, existeix entre ells aquella emulació d'honor del qual ja us he parlat. Irlanda no és pas tan gran. Aquest Estat major forma un cercle bastant cenyit, on tothom es coneix. Ningú no vol fer menys que el veí, i si és possible hom procura de fer encara millor. Ningú no vol decaure als ulls de les germanes, de la promesa o, més generalment, als ulls de les dones. Puix les dones juguen dintre d'aquesta petita banda una gran comesa; una d'elles m'explcava un dia com era útil a la causa i saludable pel coratge dels hòmens, que elles mantinguessin en llur esfera en comptes d'una mollesa femina un to seriós mascle i, si precis, heroic. En el qual bell punt la meua interlocutora derivà la conversa vers Cornille i féu professió d'entrar en les raons que a

la fi troba Paulina per amar a Polieucte. Així parlava Mme. Roland...

I també hi ha en aquesta jovenalla l'amor de la glòria, de la glòria simplement. En les parades irlandeses hom veu al costat de les cançons populars, les postals o les estampes amb l'efigie de Pearse o de Connolly o de De Valera uniformats de voluntari. Damunt les xemeneies irlandeses Mac Donagh mostra el seu semblant murriós i incisiu; el jove Mac Dermott té aquell aire honest i greu, aquelles línies pures que recorden—si s'osca de comparar-lo a un Saxó—el bell semblant de lord Grey. En llur llibre de missa, les dames irlandeses porten impresos en una petita fulla els noms dels setze màrtirs (sense oblidar Casement), caiguts per Irlanda després de la setmana de Pasqua. I jo supos a tots aquests capítols disposats a fer bell nombre d'heroïcitats amb tal que el seu retrat arribi damunt les xemeneies o a les botigues, i aconhortats ja, si el risc els menava lluny, en pensar que d'ells també la memòria en sobreviurà en els llibres de missa.

Però al costat d'aquest amor de la glòria, després de tot ben humà, s'hi troba també alguna cosa de menys fàcilment assequible, perquè és més irlandès i que s'assembla al gust pel sacrifici. Sense dubte hi ha aquí d'aquell cristianisme del qual tota llur educació, tota llur raça és imbuïda; però encara hi ha quelcom més d'altrament especial. Que ells siguin febles i predestinats a l'aixafament, heu's ací ço que no els sembla pas un motiu per a abandonar la partida al contrari!

T's better to have fought and lost
Than never to have fought at all.

deia Mac Bride—encara un altre afusellat de l'any 1916,—i ho havia escrit a la seva bandera quant menava, fa vint anys, una brigada irlandesa en socors dels boers: "Més val haver batallat i haver caigut, que no pas no haver combatut." En la seva poesia, àdhuc en les epopeies llunyanes, no són pas la potència o el triomf ço que l'ànima irlandesa canta més, ans els desheretats o els vençuts d'una justa causa aquells que ella prefereix, plany i plora: és Deirdre i Naoise, és la "Pobra vella dona", és lord Edward i és Robert Emmet, Irlanda té com una tendresa desesperada per la dissort. I, si el sacrifici d'aquesta juvenesa hagués d'esdevenir inútil, raó de més per acceptar-lo!

Però d'inútil ara no en serà. Puix—i això és contradiu amb el que us vinc dient, però amb els homes i especialment amb els irlandesos, contradictori no vol pas dir exclusiu,—tenen el sentiment precis que no és aquest un sacrifici sense conseqüències. La mort de Pearse i dels seus ha fet dels sinn-feiners un gran partit: un mes de presó els porta un major reclutament que cent parlaments; cada repressió soferta acreix llur força; l'exemple de l'abnegació és el medi més potent de propaganda que existeix. Heu's ací la veritat experimental que poden tocar amb la mà els irlandesos i que cada dia els repeteix misteriosament: Coratge!

Observareu que havem despassat la regió dels mòbils personals; es tracta d'un sentiment més ampli i públic en alguna guisa, que és en joc. Un altre encara, del mateix ordre, els reconforta: és el misticisme de la justícia que els fa assimilar, fins a confondre'ls, el dret i el fet, i, raonable o no, els dóna una increïble energia. Finalment i sobretot aquests homes creuen obrar en el sentit de la història, continuar una tradició.

En veritat és pot assegurar que a Irlanda la joventut de cada generació és separatista d'instint, que el "somni és donar el seu cop d'espasa" i que per tant cada generació proporciona la matèria d'un moviment separatista. Així, doncs, l'afer de l'adhesió d'una generació a un moviment separatista es redueix pràcticament a la de la formació en un bell moment d'un moviment obertament separatista; i, pràcticament, encara, és possible a Irlanda atraure tota una generació del modernisme a un moviment separatista, si els separatistes arriben a crear una política oberta, atractiva i practicable. (O'Hegarty, "Sinn Fein an Illumination").

El pensament és excel·lent, però l'expressió no gaire. ¿Què diu la història d'Irlanda? Fins a la fugida dels comtes, durant segles, la guerra es sosté obstinadament contra l'invasor anglès. Després de la rendició, quan la lluita regular ja no és possible, comencen els aixecaments i les conjures. Phelim O'Neill en 1641, Sarsfield l'any 1691, els Irlandesos-Units en 1782, els Voluntaris del 98, Emmet l'any 1803, la jove Irlanda del 1848, els fenians de 1867. Cada vegada que un assaig de modernisme constitucional té el consentiment del poble, en temps d'O'Connell, de la "Lliga dels drets dels parcers", de Parnell o de Redmond, és només per anar fent, tot esperant, i perquè un moviment més radical acaba d'ésser aixafat. La rebehió de l'any 1916 és una mostra d'aquesta llei d'alternament. Així els capítols sinn-feiners se saben els hereus legítims d'aquells grans noms llegendaris que fan botre d'orgull a tot cor verament irlandès: Huc el Vermell, Sarsfield, Wolfe Tone. ¿Qui dirà la força que treuen d'aquest sentiment de continuïtat?

I encara no el senten tan àmpliament com deuen; es burlen impietósament de Redmond, del seu caporalisme a Irlanda i de la seva timidesa beneïda a Westminster; sense dubte que forcen escientment la nota per interès de partit i per a oposar llurs mètodes al seus. Però a la fi, aquest és llur sentiment. Menyspreu d'O'Connell, el seu respecte sobirà per les formes legals. Judicis sumaris, judicis injustos! La propaganda d'O'Connell no hauria estat defesa a l'acte sense el seu respecte absolut de la legalitat en els primers temps de l'Anglaterra victoriana? I l'acte de emancipació no és, com el seu nom indica, la ruptura d'una anella de la cadena? I el mètode de

bàscula parlamentària inventat per Parnell no ha produït alguns fruits, insuficients avui, però aleshores substancials, com la distribució de les terres als colons i per aquí no havia preparat el camí a successors més ardis? Redmondisme i Sinn Fein, germans enemics, sigui!, però no menys enemics que germans, expressions diverses d'un mateix esperit nacional.

Admetem tots els greuges que es fan a Redmond, i que aquest, infectat per trenta anys d'atmosfera parlamentària, hagués esdevingut un polític professional, tirànic aquí, moll allà, i que a força de no gosar de proclamar francament les finalitats que persegua, hagués acabat per veure-les fosques ell mateix. Però, en el fons, aquestes finalitats eren les mateixes dels Sinn Fein. Si s'acontentava amb l'Home Rule, és perquè a la seva època li semblava impossible de visar més lluny; però també per ell, que ho declarés o no, la solució no era encara més que provisional. No oblidem les clares paraules gravades al monument de Parnell: "Cap home no té el dret de fixar un terme a la marxa d'una nació; cap home no té el dret de dir al seu país: Fins ací i no més lluny. Nosaltres no hem mai assajat de fixar un límit extrem al progrés de la nacionalitat irlandesa, ni no ho assajarem mai." On els constitucionals volen procedir per etapes, els sinn-feiners prefereixen aventurar-se a la catàstrofe: heu's ací tota llur diferència.

Quan Redmond reclamava, l'any 1914, brigades especials on les tropes irlandeses, comandades per quadres irlandesos, anirien a batre's sota la bandera verda, aquest particularisme ¿no era una forma avant correu del separatisme? Quan requeria al Parlament la retirada d'Irlanda de totes les tropes britàniques i confiar-ne la defensa a contingents purament irlandesos ¿no tendia, conscientment o no, a un embrió de defensa nacional utilitzable contra no interessa qui? El War-Office ho comprenia així i refusava amb obstinació. Del seu punt de vista tenia raó. No he llegit jo que Irlanda s'havia errat no volent combatre al costat dels aliats però per aquesta raó singular que avui tindria a mà 400.000 homes entrenats? La veritat és que el somni suprem de Redmond era el mateix que el dels Sinn-Fein; i si es creu que qualsevol verd fill d'Irlanda, trobareu el mateix somni, latent, potser, però viu al fons del cor.

Una vella dama, gran propietària de l'Oest, i a la qual té en sotsobra, pel mal que n'hi pot esdevenir, l'atmosfera revolucionària creada pels sinn-feiners, ha llançat en contra d'ell, durant dues hores, la més gran excoimunió. La conversa tomba i va a parar a la dominació anglesa: jamai Griffith no n'ha dit tant de mal com ella acaba de fer-ho. Un ex-diputat redmondista, molt anti-alemany, i que des de la primera hora féu alistar el seu fill a les files britàniques, em confessa: "Quan veig passar una companyia anglesa pels carrers de Dublín, el sentiment és més fort que jo, cloc els punys i m'haig de retirar. I no puc veure més al meu fill amb uniforme kaki." Aquesta gent potser s'ignora, però llur sentiment és, en essència, tan clar com el dels Sinn Fein.

I és l'expansió d'aquest sentiment per tota la Irlanda irlandesa ço que explica el continuat traspàs del vell nacionalisme vers el Sinn Fein. Ja, entorn de Redmond, i sovint més enllà d'ell, hi havia gent, com Joe Devlin, de visió ardua i de paraula ruda per seure a Westminster; hi havia homes com Shane Leslie que, no considerant l'Home Rule més que com una etapa, saludaven ja les joventuts que els despassarien; hi havia homes com Ginnell que anaven a passar-se sense vacil·lacions al Sinn Fein. I avui, si bé és cert que sir Horaci Plunkett—altre temps diputat unionista per Irlanda—admet encara que Irlanda resti dintre el quadre de l'Imperi, quina diferència de sentiment trobeu entre una de les seves filípiques plenes de fel i una allocució de Griffith o de De Valera?

No, les úniques qüestions que han separat Redmond del Sinn Fein—deixant de banda, naturalment, les ambicions o gelosies que a Irlanda, com a tot arreu, són la plaga de la vida pública,—foren les qüestions de mètode i d'oportunitat. Quant un poc de temps farà l'espectacle menys curt i fragmentari, el Sinn Fein, més justicier, reconeixerà que Redmond i els seus tenen llur lloc en la filera irlandesa, i que si el contradiu, és perquè els complementa. L'any tindrà, més sencer que avui, l'instint d'unir els diferents feixos de la tradició i, cert d'encarnar, reconciliades, unides, unànimes, totes les aspiracions d'Irlanda per la llibertat, treurà d'això forces noves. Puix és endebedes de mastegar els mots; si en el fons Sinn Fein vol dir independència sota aquesta denominació o sota una altra, d'acció o de somni, sense saber-ho o conscientment, tota la Irlanda nacional és Sinn Fein.

L'AFRICA DEL NORD

Argèria: La qüestió indígena. — La autonomia colonial.

Al n.º 10 març de la "Revue Critique", François Renié ha escrit:

"Un recent debat parlamentari ha revelat oficialment el malestar que sofreixen actualment els establiments francesos de l'Àfrica del Nord—almenys l'Algèria i la Tunísia, puix el Marroc, encara a l'edat de la pacificació, ha d'ésser posat de banda. Seria và de desconeixer-ne el caràcter seriós. Hi ha crisi, crisi tant més gran quant no es tracta d'un fenomen localitzat: arreu hom constata, o hom està en el dret de témer dificultats anàlogues; els imperis colonials de l'Entente atravesen un període crític.

La situació, sense dubte, és sobretot extesa a les possessions britàniques: no és pas solament Egipte, secutid per un vigorós moviment nacionalista, que sembla d'haver d'escapar finalment als anglesos; el

cor mateix de llur imperi, l'immens Indostan, és el teatre d'agitacions i de revoltes, de les quals la pressa del gabinet de Saint-James a llançar last, no bastarà potser a contenir-ne les conseqüències. Entre els francesos, hom no diu res encara del Sudan, però la llunyania Indo-Xina, que no gens menys, sense grans sacrificis d'hòmens, ha tret econòmicament enormes avantatges del cataclisme europeu, ha sofert una mica la contagi; si els desordres hi han estat poca cosa fins ara, l'estat d'esperit dels indígenes s'ha modificat d'una manera enjosa i el desvetllament palès de l'orgue groc pot valer-nos demà seriosos entrabancs.

Les causes immediates d'aquesta commoció general, són aviat formulades. A l'origen de la crisi, hi ha la guerra—i la pau que pretèn haver-hi posat fi: la guerra a la qual ha calgut d'associar-hi els indígenes, la qual cosa, a llurs ulls, els crea una manera de dret de participar als seus beneficis, la pau, conclosa damunt la base dels imperatius wilsonians, imprudentment exaltats i promptament girats contra llurs massa lleugers adeptes. No és pas l'enginyosa concepció anglo-saxona dels mandats A, B, C, màscara púdica de les anèxions i protectorats nous, que simplifica les dificultats. Si el mandat C que comporta la presa en càrrega sense control de poblacions molt endarrerides, que, com per atzar no concerneix sinó als Dominis britànics i el Japó, és de poca d'importància en el present cas el mandat B (administració amb compte lliurat periòdic a la Societat de les nacions) i sobretot el mandat A (ajuda temporal a la inèxperiència de pobles proveïts d'una civilització ja avançada) són de naturalesa per a fer a aquells que en són l'objecte matèria per a re-eliminacions incessants, i als altres pretext per a imitar-los. ¿Quin poble, en efecte, a la veu dels agitadors i dels exaltats, no es declararia madur per a la llibertat completa, o al menys digne de la més ampla autonomia? ¿I quin exemple per als indígenes de les antigues colònies?

Són aquests punts de fet que no cal perdre de vista en l'estudi d'una crisi que toca tan greument els interessos de França: el tractat de Sevres, provocador del panislamisme, ha d'ésser revisat; el boixevisme, arreu insinuat, ha d'ésser circumscrit o, reduït, i, en la mesura del possible, els serveis dels súbdits indígenes, recompensats. Però la guerra no és pas sola en causa; ella ha simplement donat una actitud particular a la qüestió sempre posada, per als pobles colonitzadors, de l'actitud a tenir l'esguard de les poblacions subjectes nombroses, de raça i de civilització molt diferents, i les lliçons de l'experiència guarden tot llur preu, al menys per a aquells que no tenen la pretenció de fer datar un món nou del 28 juny 1919. Les solucions variades que, al curs dels segles, han estat aportades al problema pels francesos mateixos, pels nostres èmuls i els nostres avantpassats, diverses segons els temps, els costums i les circumstàncies, diverses també per les conseqüències que han rossegat, són fet i fet el repertori més ric d'exemples del que hom pot realitzar i del que cal evitar, del que hi ha probabilitats de reeixir i del que per endavant és destinat al fracàs. No cal sinó saber-ne treure partit."

"Una llei se'n desprèn abans que tot, elemental; no hi ha pas solució única. Hom pot molt bé proposar-se arreu, com a fi, de gratificar els pobles súbdits de tots els beneficis d'una civilització per definició superior, la nostra, tot fent-los participar per a començar de la valorització de llur país. Aquesta concepció honorable del rol dels colonitzadors, i que d'altra banda no és pas nova, ha de romandre invariable; però, amb el principi, no hi ha sinó constant l'interès legítim de la metròpoli i els dels colons, que no ho és pas menys. La necessitat de proveir-hi així com la cura d'assegurar el bé real dels indígenes, comanda d'adaptar els mètodes a les circumstàncies locals, i no n'hi ha pas prou per a això de la classificació sumària en poblacions endarrerides, tribus demi bàrbares i pobles civilitzats. Entre aquests, i quants de matissos! Hom revela ja una diferència entre un anamita i un cambodgià, i quina distància no hi ha dels pobles de l'Extrem Orient als semites fisonòmics en majoria per l'Islam! I entre els semites, dels siris, que compten una tan forta minoria de cristians de sectes variades, als àrabs del Maghreb! Al mateix Maghreb, en l'única civilització corànica, hi ha lluny de l'àrab al berber, del pastor nòmada al pagès sedentari. Tants són els pobles, tants són els casos particulars per a resoldre seguint modalitats que els són pròpies.

¿Existeix almenys un mètode prou flexible per a adaptar-se així a les circumstàncies? Hom vanta, no sense raó, la seguretat amb la qual el govern anglès fa passar els seus establiments d'ultramar de l'estat de dependència, governats d'autoritat, a la dignitat de membres plenament lliures de la federació imperial. M. Mondaini ha recentment publicat a aquest propòsit un vast estudi de conjunt—"La colonització anglesa"—molt digne de meditació. Hom observarà que és millor de no insistir sobre els procediments de la colonització anglesa vis a vis dels pobles endarrerits o solament poc nombrosos: els alemanys han obrat més cínicament amb els Herreros, però el resultat final no és pas molt diferent. Sobretot aquesta gradació remarcable no s'aplica bé en veritat sinó a les colònies de poblement, on l'element europeu en majoria anglo-saxó, és numèricament preponderant i ocupa realment el país. D'altra part, a les Índies en particular, si els anglesos han enginyosament combinat el *divide ut imperes* i el respecte dels costums locals amb un molt lloable esforç per a millorar la sort dels indígenes i interessar-los a la gestió de llurs propis afers, si han durat i aprofitat, cosa meritòria, no han pas reeixit del tot; el govern d'opinió que en desesper de causa assaja d'establir allà baix per a resoldre la crisi actual, no és tampoc gaire tranquil·litzant per a llur dominació, i el

mètode ací, malgrat dels seus bons costats innegables, podria molt bé tendir a una fallida, tan perjudicial als indus com a llurs mestres del dia."

"¿Quina comú mesura, doncs, entre el Maghreb francès i l'Imperi de les Índies? Aquí alguns mils anglesos, sense fixar-se a la terra dirigeixen i exploten molts de centenars de milions d'indígenes; allà els colons, establerts com a casa seva, fan prop de la segona part de la població; aquí, multituds, raça, llengua, religions, costums variats; allà, de set a vuit milions d'àrabs i de berbers, units per la fe i la civilització coràniques: tot és diferent, sense parlar de la mateixa naturalesa i de la situació geogràfica. En aquesta Àfrica del Nord, teatre de les experiències colonials franceses del XIX segle, abans de cercar lliçons a casa d'altri, convé primerament el demanar-nos-en a nosaltres mateixos. Nombroses sense dubte han estat les escoles, des de l'assaig del realme àrab de Napoleó III fins a les delegacions financeres de 1898 amb representació parcial dels indígenes; però, a final de comptes, ¿tan malament se'n havia sortit?

No és pas que tot marxés immillorablement, oh! no: els colons es planien dels excessos de la centralització administrativa, encara més insuportables ultramar que a la metròpoli; s'indignaven de veure tractar com a qüestions de partit els afers d'interès local, i tenien raó; reclamaven amb dret funcionaris escollits i especialitzats, i la reivindicació era legítima: el *modus vivendi* de 1914 era, doncs, satisfactori.

En tot cas no hi havia pas, pròpiament parlant, qüestió indígena a Algèria i tampoc a Tunísia, per bé que en raó del protectorat la situació s'hi presentés d'una manera una mica diferent. Els aràbols podien trobar en què indignar-se en les relacions dels colons amb els súbdits, relacions que en veritat res no tenien d'inflic; podien també enardir-se en nom dels principis contra la legislació exorbitant del dret comú, a la qual estaven sotmesos els indígenes, que s'avenien bastant en allò que aquesta pogués tenir d'arbitrarià, tant més quant el codi de l'indigenat responia molt exactament a llur mentalitat i a llurs costums. Per al musulmà no hi ha més autoritat respectable que la forta, ni més sanció eficaç que la immediata i ferma.

SANT NAPOLEO A CATALUNYA

Carta del Batlle de Castelló d'Empúries, al Sots-Prefet de Figueras, donant-li compte d'haver-se celebrat la festa de Sant Napoleó en aquella vila.

"Al I. S. Sub-Prefet d Figueras

Castelló y Agost 16 d 1812

Señor: La falta de salut mia y lo tenir de indviduar los Pobres, ab sos noms, ofiis y edats, me han privat lo responder mes prompte a la carta de V. S. n.º 996.

La festa de St Napoleon se feu ab la major pompa, acordada per las Autoritats Militar y Civil, havent tots los arquitectos, sastres y demes gent necessaris del Poble, concorregut ab gran amor y afició al treball per honrar Nostre Emperador.

La festa ha estat en esta forma; en la Vigilia del St, se publicà a só de música la gran festa, per tots los carrers públics de la vila.

Se col·locà en la Plasa pública y devant la Casa del Comú, un Emphiteatro molt y molt decent, ab lo Busto de Nostre Monarca Lo Emperador, y la gran Aguila Imperial, ab molta Illuminació y un lema de *Viva Nostre Emperador Napoleon*.

En las nou del mati se tirà un gran globo que fou lo pasmo y admiració de tots los espectadors, per la bona direcció del artista.

A les deu de dit mati, se cantà un magestuós ofici ab concurrencia de Diàca, Subdiàca, Caper y Mestre de Cerimonias y demes operaris, que la cantà, ab tota pompa, la Capella de Música, ab son corresponent sermó, assistint en ella lo Sr Batlle ab sos Ajudants, ab las divisas o Insignias posadas, lo Sr Comt de Plassa, ab sa tropa, lo Sr Jutge de Pau, Recebeur y Consellers ab un sens numero de habitants y forasters, per honrar tant lluhida funció.

En tota la tarde hi hagué un gran Ball, dels estilats al Pahís, devant lo Busto de Nostre Emperador, y en la nit se continuà, fins a las dots, ahont asisti molts milanars de personas, tant dels habitants, com dels pobles vehins, honrant aquell las autoritats, havent no sols molts de la autoritat Civil, si lo Sr Comt de Armas, ballant en ell, a pesar de no haverse fet de altres que los estilats al Pahís, y fini ab lo gran crit de *Viva Napoleon, viva lo Emperador*.

Señor no puch explicar la gran alegría que tot lo poble y demes vehins han demostrat en est ditxos dia, fent una pomposa Illuminació general, no sols devant lo Busto, si que en tota la Població, que los pobres més solemnes y que viuhen de la limosna, posaban lo unich llum en sas portas y finestras.

Las autoritats y poble de mancomun han costejat est petit sacrifici que se ha fet a Nostre gran Monarca lo Emperador.

Sols ha faltat per ser tota complerta la alegría, lo unir en Matrimoni las dos personas, com y lo publich dinar als Pobres, que sempre que los Superiors ho tingan a be, será un nou dia de alegría.

Tinch lo honor de demostrar a V. S. la alegría, armonia y bon zel de est Poble. Lo Batlle

Peya."

(Arx. Provincial d'Hisenda, de Barcelona.—Documents de la dominació francesa.) Per la còpia: F. de S.

Manufactura de Sabates**PAU BENAZET**

**Construcció sòlida en
Sabates de Nen i Home**

Pròximament, gran succés industrial en sabates de Dona

SITGES**(BARCELONA)**

**FÀBRICA DE
IMPERMEABLES**

(Casa Fabregat)

**GABARDINES I
IMPERMEABLES**

CONFECCIO A LA MIDA

**BALMES, 50
BARCELONA**

ELS**PERFUMS****DE****MYRURCIA**

GALERIES LAYETANES

Granvia, 613

BARCELONA

Teléfon 4902-A

ANTIGUITATS - ART MODERNA

**Brodats: Tapissos: Camafeus: Alcatifes perses
Mobles d'estil**

Exposicions constantment renovades d'obres d'art dels més afamats artistes moderns